

ACADEMIA
20

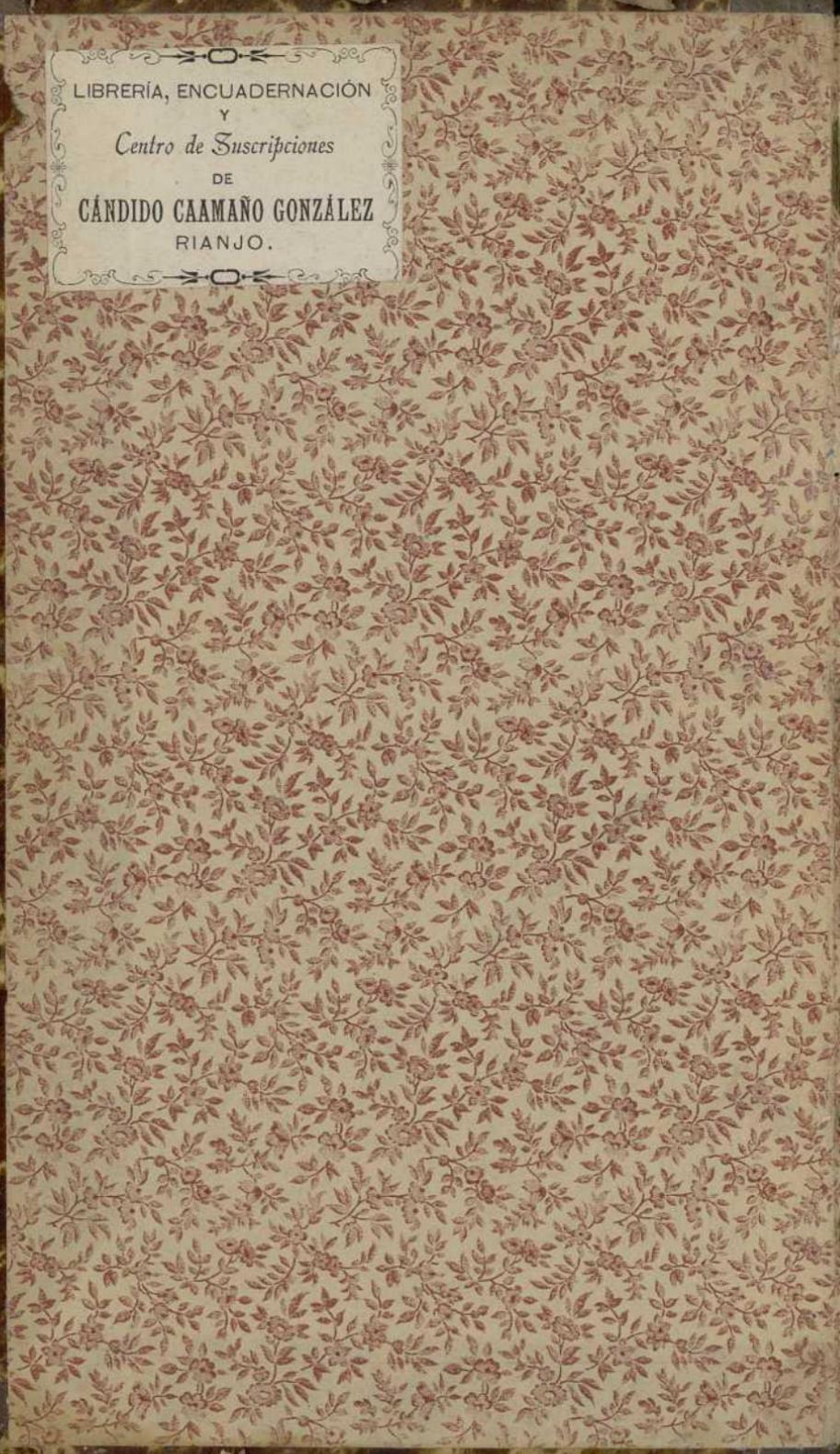
LIBRERÍA, ENCUADERNACIÓN

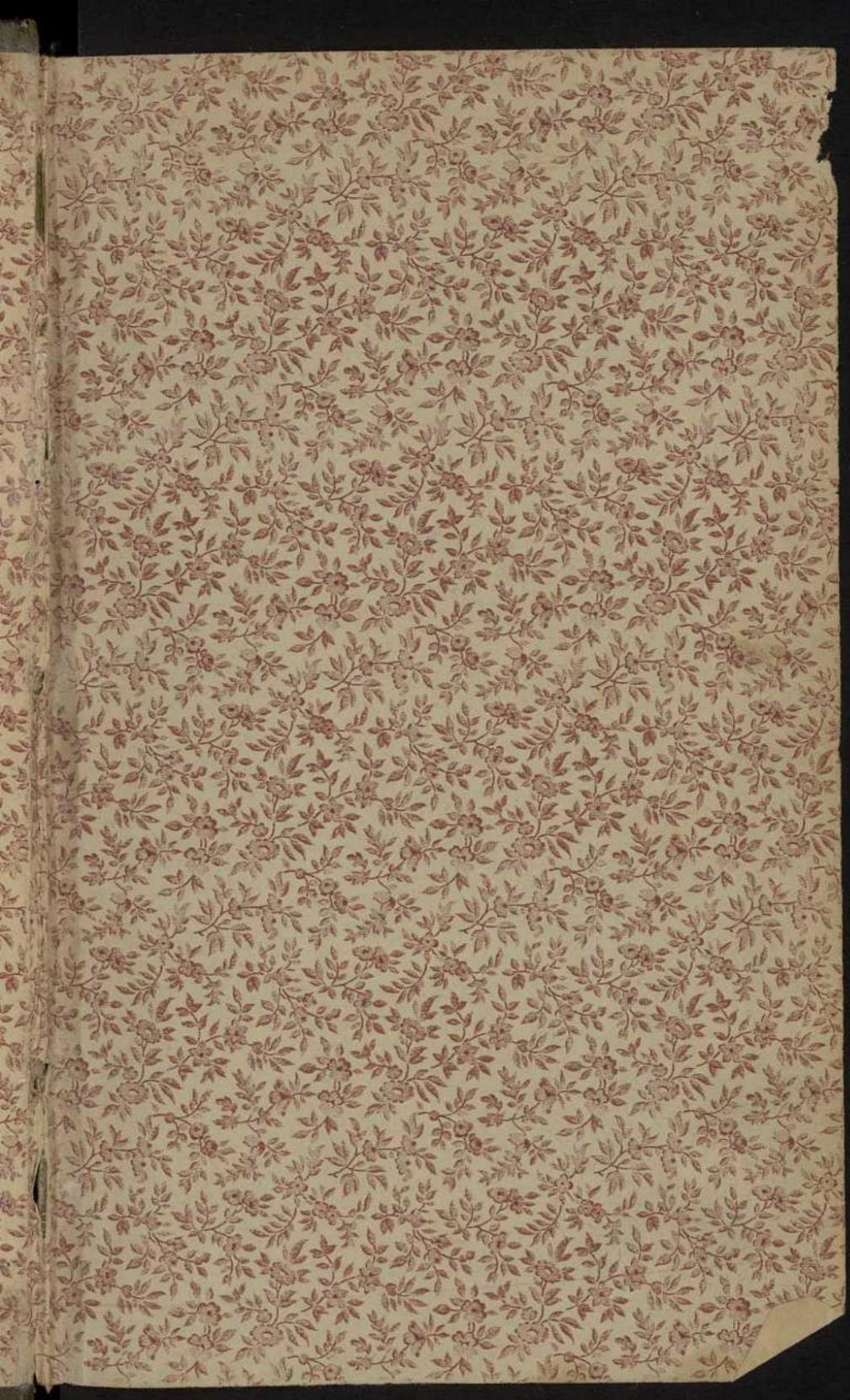
Y

Centro de Suscripciones

DE

CÁNDIDO CAAMAÑO GONZÁLEZ
RIANJO.

41520

Calle de la Campaña 958

R. 11530

ISIBRO PARGA FONDO X
CAMPPIA

MILLO-MIUDO

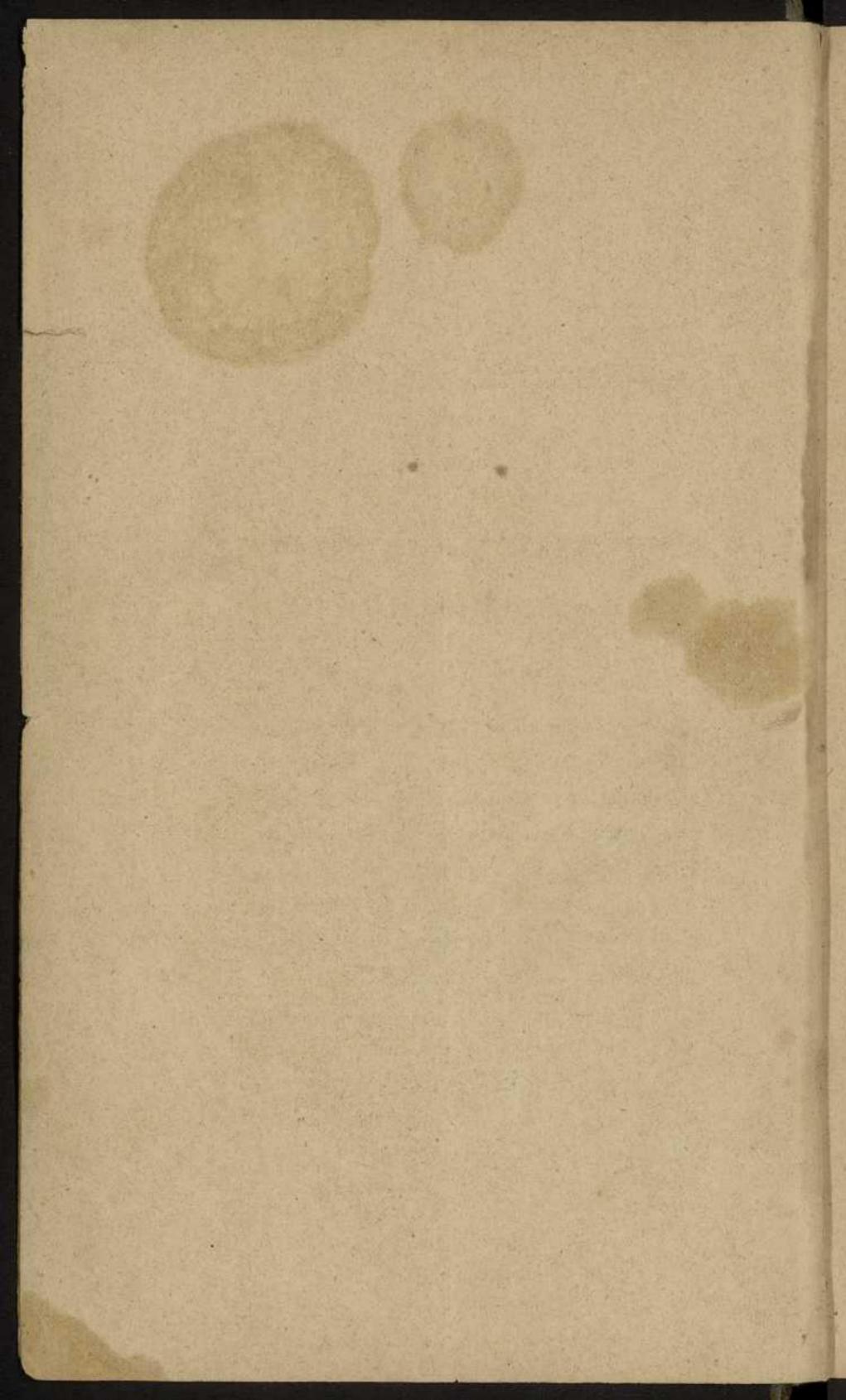
VERLOS GALLEGOS

DE

ENRIQUE LABARTA

PONTEVEDRA:
IMPRENTA DE LA VIUDA E HIJOS DE CARRASCO.
EL DUAYEN, 45.

1896

DEDICATORIA

Ó meu querido e rispelable amigo, o eusebre gallego
D. Xanreano Salgado,

*Este libro pasará pol-o mundo literario
com' un can sin dono, antr' as pedradas d' os
Aristarcos y-o despreceo d' as multitudes; e
tras unha vida mais corta qu' o resprandor
d' un lostrego, será enterrado n-a fosa comun
d' os que morren n-a escuridá, sin deixar-tras
si mais rastro qu' o que deixa unha furniga
o cruzar pol-a area d' un deserto.*

*Por eso eu, com' o náofrago que busca
unha táboa, busquei un amigo á quien dedicarllo;
prá qu' ademais de min, haya ó menos outra*

*persoa que nin o aldraxe, nin o desprzee, nin
o olvide.*

*E ese amigo non pode ser outro senon
vostede, qu' ja de topar n-el duas circuns-
tancias que quizais o fagan simpáteco os seus
ollos: estar esquirota n-a nosa doce lingoa, e ser o
autor este probe vate qu' o quere pol-os vivires,*

Enrique La Barla

Pontevedra á 1.ª d^r Abril d^r o ano 1896.

Os leutores:

Ahí van coleucionados n-este libro
os meus versos gallegos.

Dinll' o título de **MILLO-MIUDO** por
analoxía; pois si en crás de millos é o
miudo o mais cativo, en crás de libros
rexionales non lle leva o meu dous
ichavos de ventaxa ó mais malo de
cantos andan por eses mundos vendéndose
ó peso para as bibliotecas d' os
fogueteiros e vendedores de comestibles.

Demais d' o dito, á calquera se lle
ocurrirá perguntar porque publico estes
versos en lugar de queimalos.

¡E unha debilidá de pai! Os versos
son cachos arrincados d' as entrañas
d' un poeta; e ¿qué pai sería capás de
queimar á un fillo, anque éste fose
torto, encrenque, mundo e xorobado?

Por eso eu, en ves de afogar os meus
enxendros como merescian, prefiro dalos
á lus, arrostrando as iras d' os críticos
de pouco pelo.

E digo os de pouco pelo, porqu' os
bos non descendan á estas chilindradas.

¡Para tal libro tales críticos!

Y-ojalá que éstes acudan, como as
moscas ó mel.

¡Probe d' o autor que dá unha obra
ó púbrico, como quen bota unha pedra
n-un pozo!

¡Dios mio! ¿N' haberá unha alma
caritativa que fale mal d' este libro?

¡Canto ll' o agradecería!

Así quizais consiguiría qu' estes meus
cavitos enxendros, non fosen como aquela
pedra que cae n-o pozo d' o olvido.

Ahí van pois os meus versos, e Dios
queira que se boten á eles os críticos
como os cans ós hosos.

Qu' o que mais val é o que mais
x' aldraxa.

Si noso señor Jesueristo fose un home
valgar, ningúen s' houbera tomado o
tráballo d' crucificalo.

Agora, prá terminar, direivos: que
odal-as poesias que compoñen este
libriño, esceuto catro pertenecen ó xénero
cómico.

¡Non quero despertar en ninguen
tristes pensamentos, nin sirvo pra contar
lástimas!

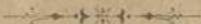
Drento de cada curazón hay un poso
de pesares, miserias e melanconias, y-en
non hei de remexelo.

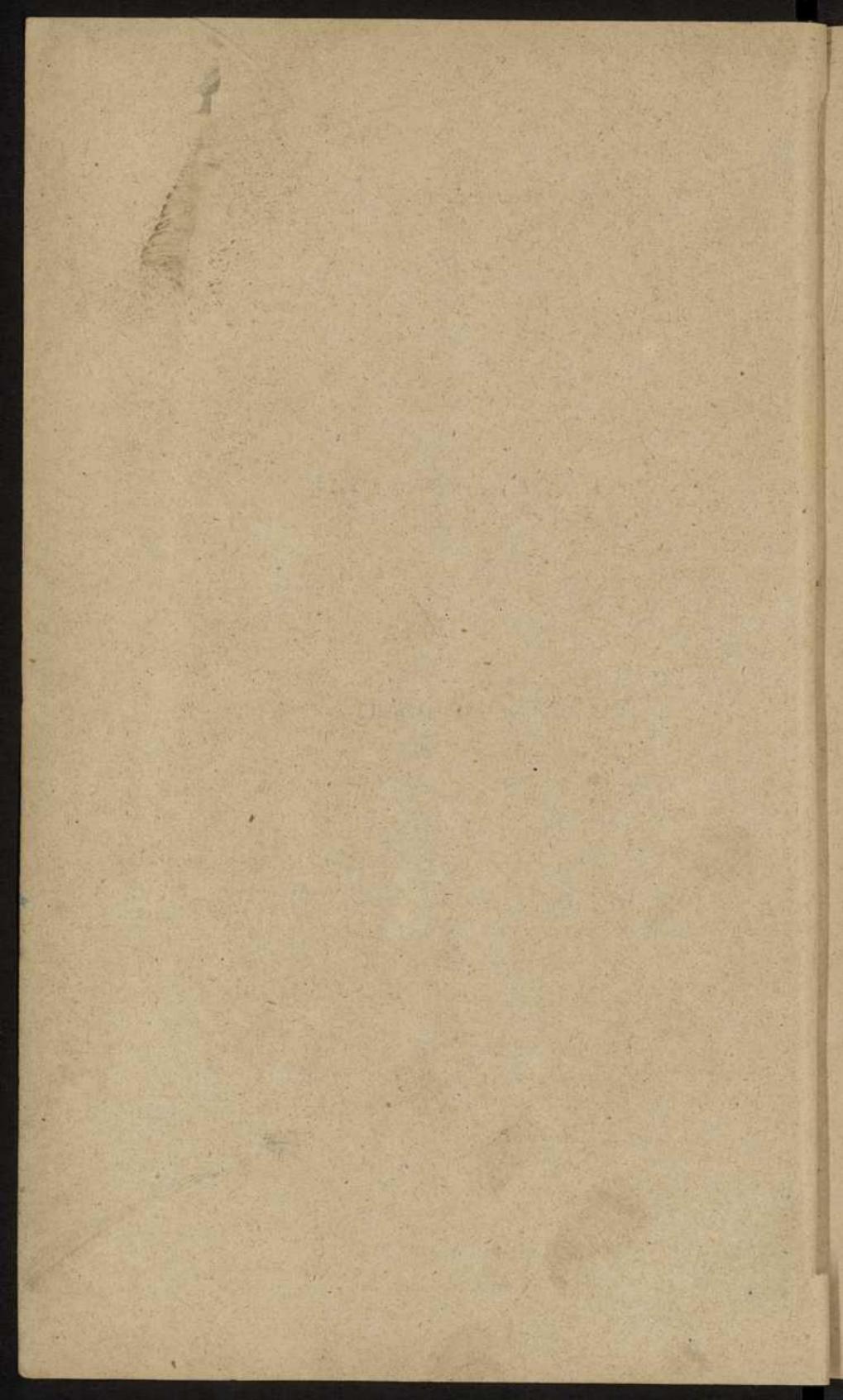
Antre tantas cousas que fan chorar,
débese agradecer a boa entención d' o
autor d' un libro que se propón facer
rir, anque non o consiga.

E-aquí, leutores, despidome de vos-
outros, pidíndovos indulxencia pra estes
abortos d' o meu averiado inxenio.

E..... ¡hastra outra!

E. LABARTA.

¡FACER VERSOS!

¡Probe diosa poesia:
Por vivir xa non t' esforces,
Qu' aldraxada te retorces
N-as convulsiós d' agonía!

—
Hox' un enxamio de vates
Con Dios e contigo en guerra,
Cubrimos a faz d' a terra
De ripios e disparates.

—
Y-en versos sosos e adustos
Que non dan groria nin fama,

Vamos facéndoch' a cama
Para matart' á disgustos.

Porque, ben mirado o caso,
Hoxe ¿quén non é poeta
Si xa dan sin papeleta
Entrada ó mente Parnaso?

Hoxe fai versos quen queira
Si pruma e papel lle dan:
¡Porqu' hox' os versos están
Montados d' outra maneira!

N' este siglo, (en qu' os ingratos
S' están queixando de vicio,)
¡Facer versos, é un oficio.
Com' o de facer zapatos!

Logo un goberno formal,
Mandará... ¡Gran pensamento!
¡Dar á cada ayuntamento
Un vate municipal!

E quizais d' esos destinos
Será a prencipal función,

¡Poñer a contrebución
En versos alexandrinos!

Hox' estamos todos fartos
De regos, auroras, frores,
E parleiros reiseñores...
¡Y-o que se queren, son cartos!

Ont' a bonita doncella,
Cór de rosa e neve tiña;
Hoxe... ¡polvos de fariña
E mais pintura bermella!

Ont' o cabelo era d' ouro,
Hoxe, non. ¡Que desparate!
¡Pois si fose d' ouro..., o vate
Xa o tiña pasad' ó mouro!

Hox' a linda mariposa,
É un bicho como calquera:
¡Hox' o poeta quixera
Menos versos, a máis prosa!

Pol-o rayo d' o Halicon
A lira xa non sospira.

¡Quen lle dera á algú... qu' a lira
Se convertirse en xamon!

Adios, pasados escesos
D' invocacions e lirismo:
N-a edá d' o positivismo
Inspiran mais... cinco pesos!

Hoxe que n' hay tempo abondo
Xa, prá elucubracións vanas,
¡Ninguen s' anda pol-as ramas;
Tod' o mundo vai ó fondo!

¡Hoxe n-as fontes d' o arte,
Hastr' os facós, van e beben,
Y-á facer versos s' estreven
Vulcano e mais o dios Marte!

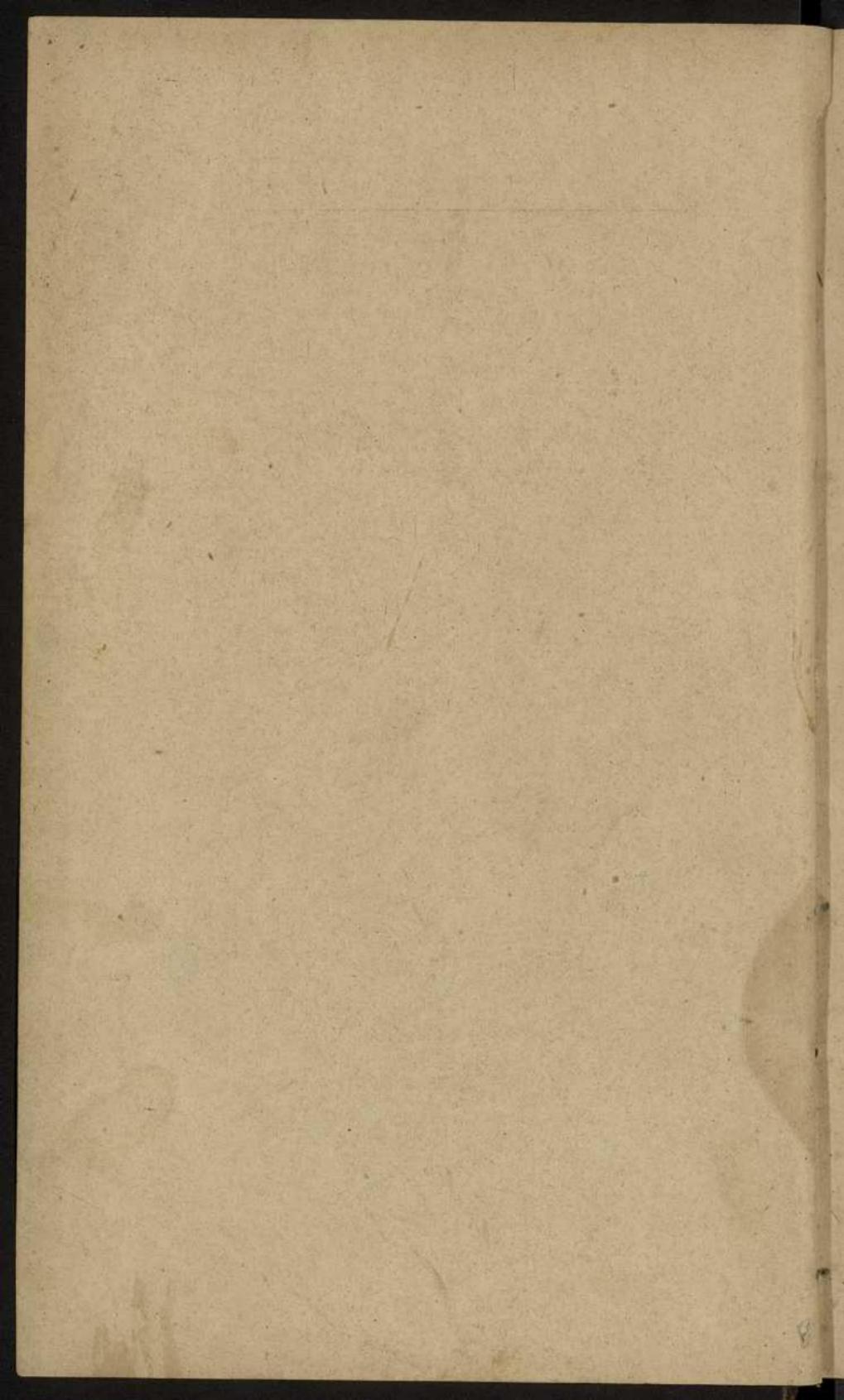
Y-as mūsas, en tal extremo,
Téñense que *dar de baixa...*,
¡E xa non lles *toca a caixa!*
¡Y-andan, levadas d' o demo!

Qu' os troyadores que van
Pol-a senda d' o *Halicón*,

;Hoxe cuase todos son
Vates de segunda man!

;Si, sí, Diosa pöesía:
Para vivir non t' esforces,
Qu' aldraxada te retorces
N-as convulsiós d' agonía!

UNHA REUNIÓN DE CONFIANZA

Galantemente invitado
por Crispin o zapateiro
que vive (e bebe) n^a a Eiriña
parróquea de Sanamedio,
ont^a a noite fan o baile
que quixo dar enousequio
de todolos seus amigos,
parentes e compañeiros;
porque segúñ él dicía,
(tomo o pé d' a letra o testo)
o xubileo celebraba
d' un odre de viño vello
qu' o señor Xan lle trouxera
d' o curazón d' o Riveiro.

O' as miñas polainas novas
que fixen hai ano e mèdeo,
a miña camisa limpa
con catro quiníns n-o coello
y-un lamparón n-a pechera
(sin contar outros escesos),
a miña chaqueta parda
qu' é a millor de cantas teño,
pois antr' unhas cousas y-outras
non pasa de seis remendos;
a miña faixa mourada,
os meus calzons de rispetto
con ventanas ó poniente
para que lles entre o fresco
y-en fin, todo d' itiqueta
como convén á un suxeto
d' a miña categoría
e d' os meús *pernunciamentos*,
dend' a taberna mais próusima
onde botei doce netos,
xa me fan en dereitura
car' ó lugar d' o suceso;
y-ás oito en punto..... e *nubrado*
cheguei a cás d' o *interfecto*.
Cand' entrei n-o gran salón,
qu' adornaran esprofeso

pra un auto tan solene,
sentin un tufo d' os demos;
¡qu' o salón, hastr' aquel dia
fora cuadra en todo tempo!

(e perdóneme Crispin
si lle descrubo o segredo.)

¡Mais, ante a *manufecencia*
de aquel sitio tan *ameno*,
si hei de dicir a verdade,
xa non sintin mais o cheiro!

—;*Gasús, que jolpe de vista*
marífeço y estupendo!

¡De estas causas solasmentes
se ven en el estranguero!
dixo un qu' estivéra en *Cuais*
catorce meses e mèdeo;
e dixo una gran verdade,
porqu' abofellas, é certo
qu' o salón tal com' estaba
¡mèsmo daba xèneo velo!

Alomeaban o recinto
dous candiles churrusqueiros;
e n-as paredes lucían,
pegados de trecho en trecho

con miolo de pantrigo,
moitas estampas de méreto
que, segúن Crispin me dixo,
viñeron d' o..... *Mau.....soleo;*
e ind' había alí un San Roque
mirando pró seu cadelo,
e Crispin díxome..... dise.....
—¿Ves ese San Roque? ¡boeno
pois, chico, éche de *Morrillo!*
¿sabes quén m' o dixo? o crego.

—¿De morrillo? non desputo
xa qu' o crego o dixo, pero
paresce tan de papel
como tí eres zapateiro.

—Cala, contéstou Crispin,
que tí non entendes d' eso;
si ch' ei de decir verdá
por papel tamen o teño,
y-o crego di qu' é morrillo,
de suerte que ch' é un misterio.
¡Que cousas pasan n-o mundo!
dixen para os meus adrentos;
e logo siguin mirando
con asombro todo aquelo.

Xa non cabia unha agulla;
y-o salón estaba cheo,

porque de tod' a comarca
xuntáras' o mais seleuto.
Alí estaban, *Rosa a Crega*
e o seu refaixo bermello,
boa moza como poucas
e gorda como un becerro;
Pepa e Marica d' o Rato;
a señá *Pepa d' os Grelos*,
as hirmans d' a *Cortadora*;
a filla d' o *Cirigüelo*;
a *Xastra y-a Taberneira*;
a parenta d' o *Zoqueiro*,
o que marchou pra presidio
fixo un ano por Febreiro;
as fillas d' o *Señor Marcos*,
qu' à vila vay pol-o esterco,
y-en resúmen, a *hiji-life*
y-a *creme* de Sanamedio.
Moi dinos representantes
tamén tiña o seuso feo:
antr' eles, *Andrés d' a Chusma*,
Perico o Tamborileiro,
Porco de pé, *Xan d' a gaita*,
Furnincuais, *Pepe Pequeno*,
Tragaldabas, *Canibete*,
Caravilla y-outros cento

d' *importantes personaxes*;
porqu' o que mais y-o que menos
era dino d' un presidio
sin ánemo d' ofendelo.

Canso xa d' andar de pé
tratei de tomar asento,
pró estaba tod' ocupado,
e Crispin díxome:—Anselmo:
mira, si queres sentarte
non andes con cumprimentos
que somos de *confianza*,
y-eiquí tés pró teu recreo
o regazo d' esta moza
qu' é a parenta d' o Zoqueiro.

Eu, siguin auto contíno
ô pé d' a letra o consello,
e a zoqueira recibiume
com' ô santo *advenimento*.
N' esto escomenzou a baila,
repicaron os pandeiros,
e namentras a muñeira
bailaban todos de récio,
e iba o viño pol-as gorxas
igoal que si fora un rego,

eu á zoqueira abraceime;
y-ela, quedíño, moi quedo
buscoum' un niño de cósquegas,
eu boteill' a man ó seo
y-eu y-ela, dalle que dalle,
revuldando como nenos
e pelexando de ganas,
crebamos o tabuleiro
e, rodando pol-o chan,
fumos á parar ó centro
d' a reunión de *confianza*
de Crispin o zapateiro.

¡Craro: desfixos a baila!
y-eu tratei d' erguerme presto
un pouquiño avregonzado,
pró Crispin, botando un berro,
dixo:—Anselmo: ¡Viva Právia!
¡Adiante! ¡non teñas medo
qu' estamos en *confianza*!
Y-eu respondiulle: — ¡Xa o vexo!

N' esto, non sei como rayo
os dous candiles á un tempo

apagáronse de súpeto;
y-enton, todol-os festeiros,
tant' homes como mulleres,
y-o mesmo os mozos qu' os vellos,
á tombos os uns c' os outros
e levados d' o perello,
á escuras y-ás palpadelas,
borrachos como pelexos,
pol-a escaleira rolando
fomos saínd' o rueiro.
Dándose por terminada
con tan dino acabamento,
a reunión de *confianza*
de Crispin o zapateiro.

REVISTA D' UNHA CORRIDA DE TOUROS?

N-A VILA DE NOYA

FEITA POR UN LABREGO

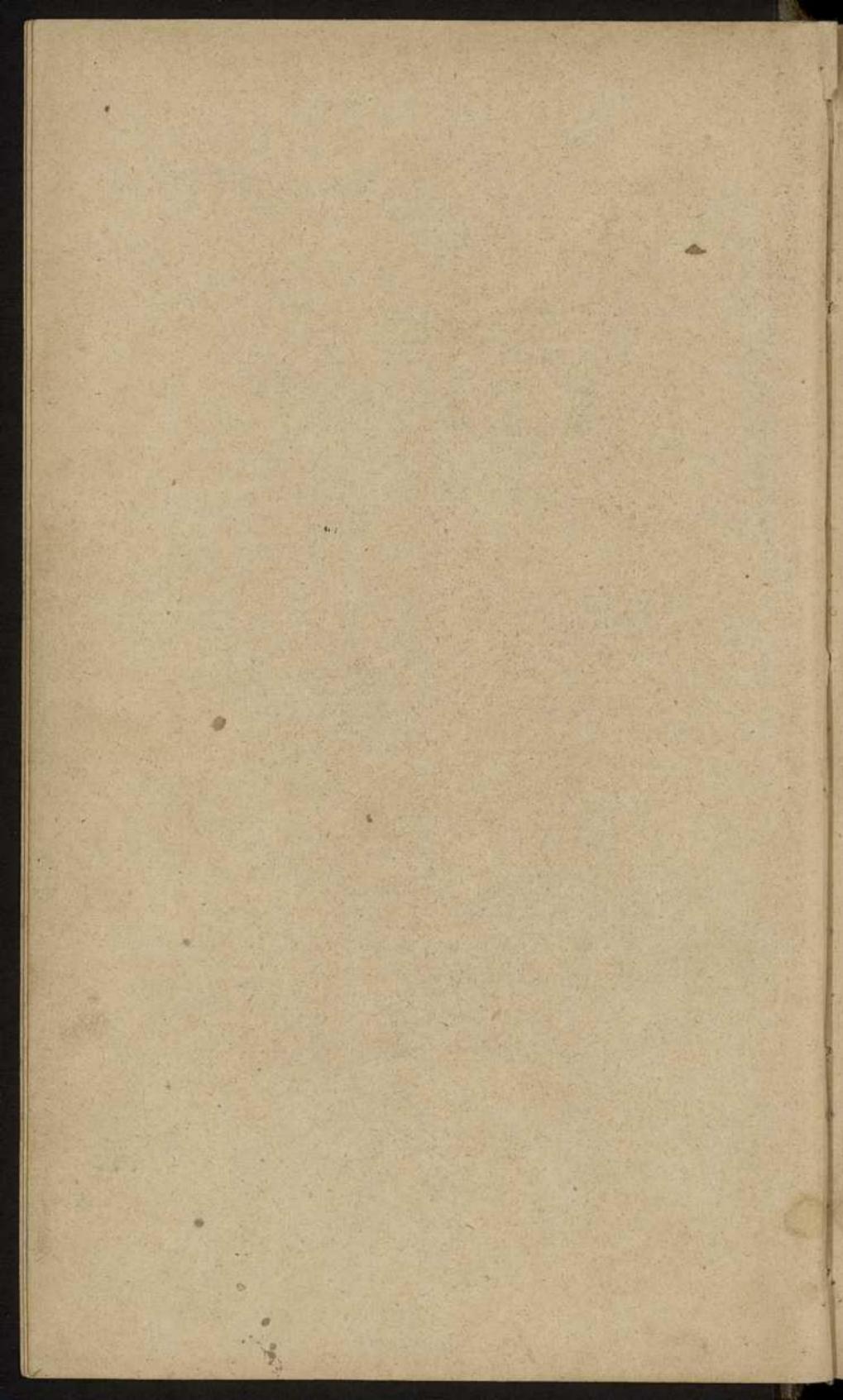
Poesia premiada con 125 pesetas
n-o Certámen Gallego Literario que se celebrou en
Pontevedra o dia 9 d' Agosto d' o ano 1886.

LEMA:

¡Co-a miña moça ó lombo,
capa e cirolas,
n-hay toureiro nin rayo,
qu' á min me tesa.

EU.

Os touros de Noya

I

Serian as tres d' a tarde,
pouco mais ou pouco menos,
d' o vintecatro d' Agosto
d' un ano..... que non me lembro,
dia en qu' a vila de Noya
alegre com' un pandeiro,
fai a festa ó seu patron
o santo Bartoloméo;
e pol-as calles e prazas,
e por todol-os cornechos,
bulia a xente d' a vila
o mésmo qu' un formigueiro.

Y-en medio d' aquel enxamio
soilo s' oucía este berro:
—¡ôs touros! —y en son de trompa
—¡ôs touros! —gritaban nenos,
—¡ôs touros! —gritaban mozos,
—¡ôs touros! —gritaban vellos;
—Y —¡ôs touros! —todos berraban
sin tomar siquer^a alento;
e tanto,—¡ôs touros! — se oucía,
que dend^a aquel dia, penso
qu' aló drento d' as orellas
metidol-os touros teño.

E revolto antr^a o xentío,
e, como todos, correndo,
mais alegre qu' unhas páscoas
e mais foncho qu' un gaiteiro,
co-as miñas polainas novas,
o meu chaleque ben feito,
coello branco hastr^a as orellas,
capa longa hastr^a os tóbelos
y, en fin, prá ser todo longo,
hastr^a a nuca o meu sombreiro,
antre todos eu marchaba
mais teso qu' un padre crego....!

Y-algún chusco d' os d' a vila,
miña capa longa vendo,
anqu' era n-o mes d' Agosto
y-o sol queimaba de demo,
dicia:—¡Qué frío fai!
¿cándo nos virá o bó tempo?—
Ou botábam' un:—compadre,
non sabe canto ll' aprecio
que me garde algunha cría
s' esa capa chega á netos!—

Ou:—si se desfai d' a prenda,
avise pol-o correyo!

Mais facend' o mésmo caso
que s' estivese chovendo,
pol-a calle adiant' eu iba
marchando, *teso que teso.*

II

Por fin, andando y-andando,
metímonos n' unha praza,
qu' á presa pol-os costados
uns hómes tapeándo estaban!
Y alá n-o fondo de todo,
pegado á carón d' as casas,
erguías' un gran taboádo
¡qué taboádo, Virxen santa!
¡ay, parescía aquel onde
os axusticiados matan!
Y outras táboas inda había
enriba d' aquelas táboas,
formand' un arco de ponte,
e tan vellas e pintadas,
qu' hastr' o demo, con ser demo,
xuro á que non acertaba,
s' era aquelo unha grileira
ou s' aquelo era unha casa!

—¿Ond' estamos? ¿Ond' estamos?
 (tembrando com' unha cana
 pol-o medo que toméi
 o ver aquel ponorama),
 dixen á berro pelado;
 e tod' a xenté' en vos alta:
 —¡N-a praza de touros, home!....
 contestóume moi finchada.

Y-ô ver qu' a praza de touros
 era unha praza de casas,
 lembreime de don Quixote
 qu' o probe tamén tomaba
 por xigantes, os muñños:
 por exércitos, as crabas!

—¿Y aquel taboádo, que fai? —
 perguntéi (pol-o de *marras*),
 e respondéronme:—E onde
 a mûseca está sentada!—

Eu—¿Y aquello que tén enriba?—
A xente—Vostede seiqu' está en bábia!

é o palco d' a persidencia,
 onde se senta a xent' *alta*....

Eu—Xa o vexo: ó menos están
 á unha altura de tres varas!

A xente—¡Non ll' é alta pol-a altura!

Eu—Boeno: será pol-a baixa!

A xente—Chámas' alta, a xente *gorda*!

Eu—Xa entendo bén, camaradas!
xente *gorda e de bón ano*,
chámase a qu' está *cebada*

A xente—¡Qué malas entendedeiras
tén este cara de páscoas!

Prá qu' entenda: a xente *gorda*,
ell' o alcalde y-a compaña!

Eu—¡Acabaran de parir!
¡Pois as cousas dinse craras!

N-estas e n-outras conversas
con tod' a xent' eu estaba,
cando, sin mais e sin mais,
como si non fora nada,
dixeron:—¡Ahí vén o touro!
E dixen eu:—¡Santa Bárbara!

III

Y acó teñen xá vostedes
n-a praça o touro pirmeiro,
(que tiña de touro *bravo*
o que tén de *manso* o demo);

y-ô mirar que tod' o mundo
quería alí ser toureiro,
y-hastrá se botaba á touro
(por darse tono) un becerro,
y-ô ver, en fin, que n-o sitio
todos estaban con medo
(empezando pol-o touro
y-acabando por min mésimo)
dixen:— ¡Eiquí soilo falta
qu' eu me meta á revisteiro!

—
E saltand' un valadiño
de táboas, metinme drento
d' un portal; pidin un tallo,
unha pruma e mais un prego
de papel longo de barba;
saquei d' o bolso derecho,
o meu tinteiro de corno
y-os meus anteollos vellos;
un bó polvo de tabaco
tomei d' o meu tabaqueiro,
e dicindo escontra min:
—¡eiquí, meu dito meu feito;
que por moito que me digan,
non deixa de ter seu méreto

unha corrida en Galicia
discrita por un gallego!—
con perdón d' a Tauromaquia,
escomencei n' estes térmos:

Noya.—Agosto vintecattro.
¡¡Gran corrida ESTRORDINARIA!!
E por si algún de vostedes
nón entende esta palabra,
querer decir: ¡Fora d' o orde!
(y-está moi ben apricada).

Mallábanse, tres becerros
 d' as montañas de Barbanza;
 persidían a función
 o alcalde..... y-a compaña;
 componíase a cuadrilla
 de tod' a xente d' a praza;
 os que pinchaban pirmeiro,
 eran *pirmeiros espadas*;
picadores..... ¡tod' o mundo
 ós probes bichos picaba!
banderilleiros..... ¡os coxos!

*capeador..... ¡quén tiña capa!
y-os touros..... mártires dinos
quizáis d' unha millor causa!*

—
É con esto por sabido
escomenza..... a foliada:

TOURO PIRMEIRO

Levantouse o persidente,
fixo c-un pano a sinal,
e..... saliu caladamente
o touro por un portal.

—
Y-o velo asín como entraba
n-a praza pol-o postigo,
parecía que baixaba
de visitar un amigo.

—
Por sinal..... levaba atado
o pescozo c-un cordel.

¡Mais lle valera, coitado,
que s' aforcase con él!

—
Somentes pelexo y-hóso,
n-aquel corpo un home vía!
¡Chamábase *O milagroso.....*
¡e de milagre vivía!

—
Tiña o probe pouca talla
e tiña ademáis tamén.....,
¡mais gana de comer palla
que de trucar á ningúen!

—
Xente e touro, con recelo,
miráronse frente á frente.....
¡y-a xente fuxiu ó velo!
¡y-el..... fuxiu ó ver á xente!

—
De pronto..... ¡Xesús!..... ergueron
cen mócas, duascentas maus,
e sobr' as costas choveron
d' o touro..... mais de mil paus!

Dempóis..... todos lle mallaban,
¡Santo Cristo, que mallar!
e d' o rabo lle turraban
hastra quererello arrinar!

Outros con puntas de ferro
picábanlle d' os balcons.....
— ¡Asesinos! — o becerro
dicía pr' os seus botons.

E trato tan malo ó ver,
con ganas de protestar,
botaba un pouco á correr,
pero..... volvía á parar!

Y-así n-o probe ferido
siguéu cebándos' a xente,
hastra que, compadecido
d' o bécero o persidente,

Levantouse con cachaza,
deu c' o seu pano a sinal,

y-o touro saliu d' a praza
outra ves pol-o portal.

TOURO SEGUNDO

Tocaron os mûsecos
a marcha d' os grelos.....
e mozos e mozas,
e vellas e vellos:
—¡Que veña outro touro!—
berraron á un tempo.
Y-entón o alcalde
levantó o dedo,
y-entrou coma un rayo
n-a praza correndo,
o touro segundo.
levado d-o demo.

Era unha *formiga*
de cór moi bermello,
e por ir as xentes

hastr' ó rivés n' eso,
por nome «*O cornudo*»
quizáis lle puxeron;
pois si tiña cornos,
tiñ' os tan pequenos.....
¡que mais ben que cornos
eran un *proyeuto!*

Ó verse n-a praza
fora d' o cortello,
de gozo saltaba
o infelís becerro;
Y-a xente qu' o vía,
fuxía de medo
e pol-os portales
íbas' escondendo.....
—¡qu' unha *pitacega*
pareseía aquelo!
e todos dicían:
—¡Qué touro tan fero!.....
sin botal-a conta
de qu' inda era un neno,
e ledo brincaba,
según o qu' entendo,

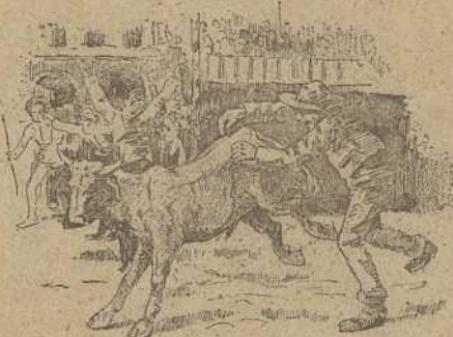
por espareixerse:
non con mal intento.

Mais logo qu' a xente
pensou esto mèsmo,
saltou sobr' o touro,
cal cáns de palleiro
saltan sobr' un hoso,
prá dempóis roelo.
Y-el, aquel encontro
recebén sereno
cal un probe mártir
recibe o tromento:
¡sin incomodarse
nin botar un berro!

—
¡Cantas xudiadas
ali lle fixeron!

—
Hastr' un, por botarse
de *banderilleiro*,
prantoulle con forza
no carto traseiro,

— con perdón d' a cara
 d' os homes mais yellos,—
 doux bós *subelazos*....

¡ben postos por certo!

Outro mais valente,
 montou n-o becerro;
 e touro e xinete,
 tembrando de medo,
 n-o medeo d' a praza
 rolando caeron.

N-esto, o persidente
 levantou o dedo,
 y-o touro mallado,
 marchou pr' o cortello.

E dís qu' ô ir andando,
 moi maino e moi quedo
 prá que non ll' oucisen,
 dicía o becerro:

—Nós os de *Barbanza*,
 pasamos por feros,
 e somos mais mansos
 qu' os homiños estos:
¡Uns levan a fama
y-outros o porveito!

TOURO TERCEIRO

D' a mûseca á sonar volvےu con forza,
o prapachín ferós e destemprado.....
 erguéndcs' outra ves o persidente,
 a sinal á facer volvےu, c' o pano;
 y-o becerro terceiro entrou n-a praza
 con choroso carís: aire romántico.

—Ese touro que ahí vén, (todos dicían)
 é aquel mesmo que vén todol-os anos—
 ¡Y-enton eu comprendin pol-o que viña
 tan triste, malencólico e pausado!

¡Sabía o probe xa, por esperenza,
o que ll' iba á pasar. ¡Ay meu coitado!

—
Chamábáse «Ó abó» quizáis porqu' era
d' os touros todos o infelis *decano*:
y-era tan vello, qu' iba pol-a praza,
maino, sin folgos e c' os pés arrastro.
Ó velo entrar, a xente en remuiño
arremeteulle alí con furor tanto,
que cada ves qu' a xente arremetía,
caía o *touro pai* n-o chan deitado.

—
¿Qué delito fixeche, meu *nenijo*,
prá que che dén os homes tan mal pago?
¡Tí, que nunca lles deche unha *cornada*,
nin pra fuxir, siquera, tiñas ánemo!
¡Tí, tan manso, tan vello e tan cumprido,
qu' eras un touro xa *civilizado*!
¡Tí, que xa un bó *retiro* merecías!
qu' homes conezo eu, qu' o están *crobando*,
con moitos menos anos de servizos,
e sin tanta cabeza nin traballo!

En fin: o persidente enternecido
pensou o mèsmo qu' eu estou pensando,

erguéuse d' o sillón medeo dormido,
y-a postreira sinal fixo c' o pano;
o touro, á repuxós foise pr' a corte,
a xente despideuse hastr' outro ano,
deixouse o revisteiro de *revistas*.....
y-a corrida acabou d' os tourós *bravos!*

IV

RESUME

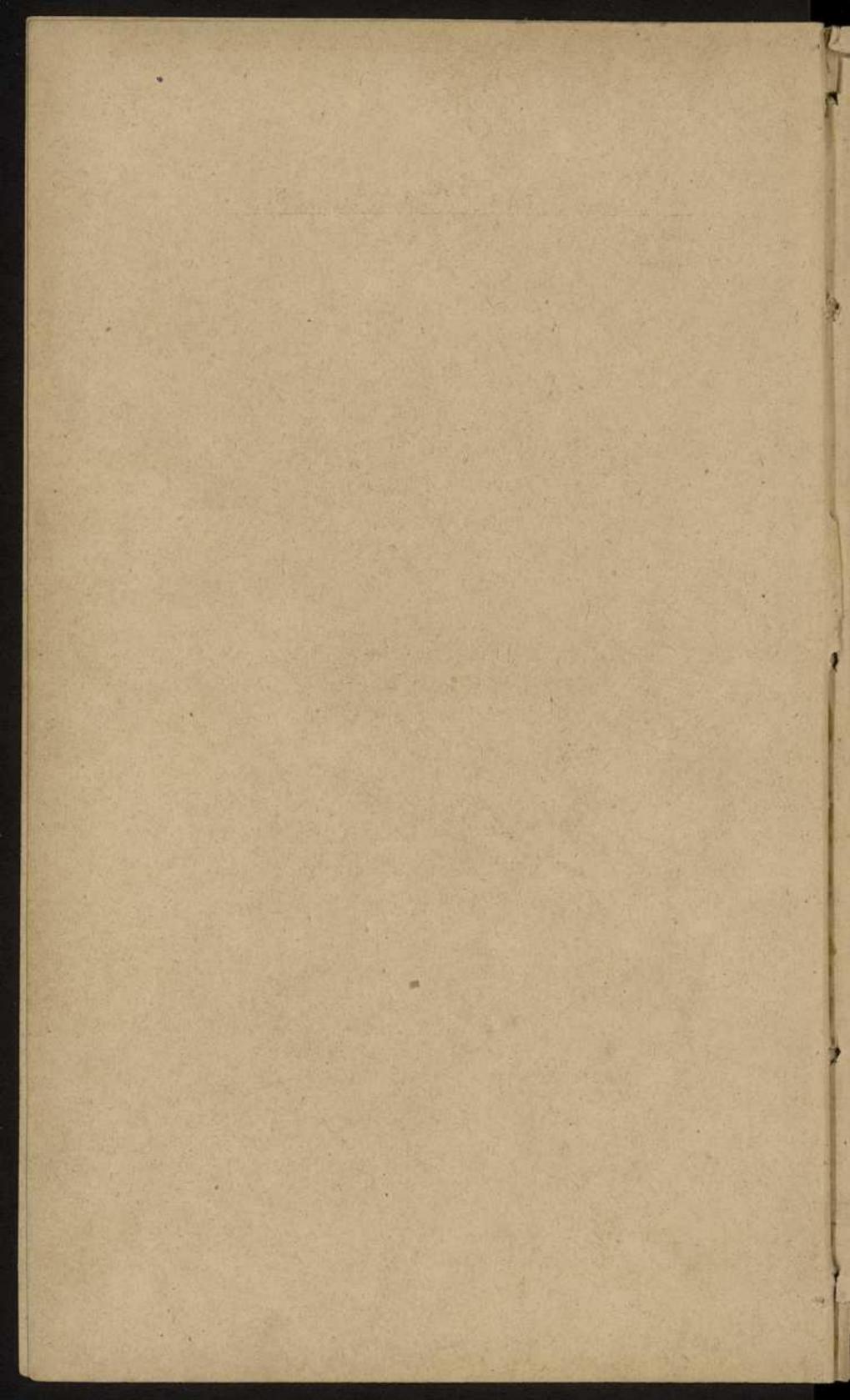

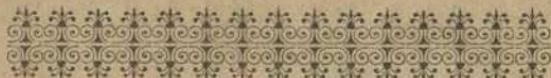
Total d-a corrida esta:
cabalos mortos, ningún;
sin contar, pra fin de festa,
qu' un home rompeuse a testa;
pois enton diremos: ¡Un!

—
¡A corrida, foi batida
¡nunca millor o fixeron!
digan, pol-a miña vida;
¿n' había de ser corrida
si todos ali correron?

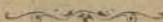
Fin: os toureiros..... *mallando!*
sin perdón, en xeneral!
Os touros... . ¡mil paus levando!
O persidente..... */roncando!*
O revisteiro..... ¡moi mal!

VAICHE BOA

RIVEIRANA CON ACOMPAÑAMIENTO DE CUNCHAS

Carmela a chosca e Pepiño d'as cunchas,
Xunt' o muiño topáronse os dous;
Ela mirouno c' un ollo de menos
Y-el un atruxo con forza botou.

«Dalle que tés,
Chascorrás, chás;
Ela era moza
Y-él era un rapás.»

—¡Ay, Carmeliña, berroulle Pepiño,
Quén che me dera morderch' o fuciño!
—Ti seica pensas, rapás condanado,
Qu' o meu fuciño é de porco salgado...!

«Chascorrás, chás;
 Dalle que tés,
 Bótall' un galgo
 S' o queres collar.»

—Cala Carmela, qu' ô verche, de cote
 Férvem' o peito mais listo qu' un pote.
 —¡Non t' arrechegnes! ¡que diaño de mozo!
 ¿Férvech' o peito? ¡Pois méteo n' un pozo!

«Dalle que tés,
 Chascorrás chás;
 Xa van as cunchas
 Perdend' o compás.»

—Pol-o teu ollo, chosquiña, sal fume;
 Si dous tiveras quentábam' ô lume.
 —Ten as maus quedas, non podes quentarte;
 Qu' á esta coceña n' hay leña qu' a farte.

«Chascorrás chás,
 Dalle que tés;
 Unha cón duas
 As veces fan tres.»

—Cando te vexo xa morro de gusto.
 —Pois si te morres darasm' un bó susto.

— Non me contestes con tanto despego.
 — Esas razóns dinse diante d' o crego.

«Dalle que tes,
 Chascorrás chás,
 Hai xente fora
 Que ladran os cáns.»

--Eu por ti morro, meu bén, meu encanto.
 — Cala qu' a causa non é para tanto.
 — ¡Ay Carmeliña, non seas tan mala.
 — Non me magoies, ou berro — ¡Pois, cala!

«Chascorrás chás,
 Dalle que tés,
 En que conflito
 Carmela te ves.»

A riveirana durou tod' a noite;
 Y-a mañan cedo, de tanto tocar
 As probes cunchas, xa cansas de todo,
 Siquera saben levar o compás.

«¡Dalle que tés
 Chascorrás chás,
 Que nos fixeron
 Perder o solás.

.....

Ós oito meses Pepiño e Carmela
Foron ó crego e dixéronll' os dous:
—«Cásenos logo meu Señor Abade
Qu' á bén queremos poñernos con Dios!»

—
Púxos' o crego correndo a casulla,
Tres latinorios rosmou n' un *Laus Deo*,
Y-ô quedar Pepe e Carmela casados,
Dous parroquianos o demo perdéu.

«Dalle que tés,
Chascorrás chás,
Ós trinta días
Naceu un rapás.
E fillo e país,
Xuntos os tres
Chascorrás chás
E dalle que tés.

A FONTE D' O DEMO

¡Cántas meiguerías
Hai n-a miña terra!
Un home á unha moza
Por moito qu' a queira,
Esquencela pode
Si certa auga deixa
D' a súa camisa
N' a manga dereita;

As pernas d' un sapo,
Dempois de bén secas,
Postas sobr' o peito
De calquera nena,
¡Fán qu' ela descóbra.....
¡O que non quixera!
O que toma un baño
De San Xoán n-a véspera,
Xa tén de seguro
A fertuna feita.....
(Si non colle un punto,
Qu' é cousa mais certa.)
S' ó sair d' a casa
N' o tempo d' a sega
Un home casado
Atopa unha vella,
Sinal de que logo
Lle morre a parenta.
Y-en fin, outras moitas
Cousas como estas,
Que teñen pr' o caso
Semellanza....., ja mèsmo,
Qu' a que tén aquélo
Co-as catro témporas!
¡Cantas meiguerías
Hai n-a miña terra!

1

Pois, señor: antr' as moitas crências
Que ten o meu pobo,
Vou contarvos a mais pelegrina.....
(E vaya de conto)

N' o camiño que vai car' a Igrexa
Y-o pé d' un cruceiro,
Unha fonte hai, que chaman as xentes
A fonte d' o demo.

Y-as mulleres qu' aló pol-a noite
N' a fonte se sentan,
¡Coidadiño, qué n' abran a boca,
Qu' entra o demo n' élas!

E dempois, moi calado e moi quedo,
(Qu' o demo é moi pillo)
Din n' aldea, qu' é cousa segura.....
¡Gasús! ¡Non-o digo!

Certo dia, atopou n-o cruceiro
Anton á Carmela;

E ali.... séi qu' estiveron xuntiños
Unha noit' enteira.

Eu non sei tanto temp' os dous xuntos
Que rayo farían,-
Solo sei, qu' Antoneciño marchouse
Ó romper d' o dia

Vendr; os pais de Carmela qu' a filla
Faltaba d' casa,
Tod' a noite por for' andiveron
Por ver s' atopaban.

—
E por fin, xa cansadol-os probes,
Pol-á mañan cedo
Sentadiña topárona.... já veira
D' a fonte d' o demo!

—«¿Ti que fúst?» Arrabeados dixerón
Os pais ó mirala;
Y-éla dixo, baixand' os olliños:
—«¡Eu..... non fago nada!»

—«¿Onde demo estivech' esta noite?
¿Que rayo fixeche,
Qu' andivémoste tolos buscando
E non pareceche?»

—«Non me lembro; quedarme durmida
Debin eu por forza.....

Solo sei..... qu' esta noit' acó mèsmo
Abréusem' a boca.....

— «Y-o abrilá..... quizáis unha cobra
Metéuseme n' éla;
E dempois.... nada sei.... nin tampouco
Que cousa era aquela.»

— «¡Santo Dios! (os seus pais escramaron)
¡Estamos servidos!
¡Foi.... qu' o demo metéuseche drento.....
E fixoch' un fillo!»

— E chorosos, co-a filla pra casa
Marcharon decendo:
— «Infelís d' a muller qu' abre a boca
N' a fonte d' o demo!»

2

Correuse pol-a comarca
O meigallo de Carmela

E asustada foi á vela
Tod' a xente d' o lugar;
Y-o mirar com' engordaba
por onde menos debía,
Ademirada dieía:
—«Esto, en qué virá á parar?»

—
E alguns mal entencionados
Pensaban, qu' a criatura
A seu pai pousa segura!
Tíñase que parescer;
Y-as vellas, aconsellaban
Matalo..... ¡qu' o fin y-o cabo,
Hastra de cornos e rabo
Tiña o neno que nacer!

—
¡Probe Carmela! N' aldea
Non hubo vella nin vello
Que non lle dese un consello
Prá facela malparir;
E, pra renegar o diaño,
Puxéronlle senapismos,

Botáronll' os esorcismos,
¡Y-a probe..... deixábas' ir!

¡Hastr' á pasto auga bendita
Sin sede á beber lle deron!

Y-en fin, tanto lle fixeron
Seus veciños e seus pais,
Qu' a barriga de Carmela
Parescia qu' arrabeada,
Sin facer caso de nada,
Medraba cada ves mais.

Pasaron uns nove meses,
E Carmela tivo un neno
Branco, bonito, pequeno
E mais listo qu' un salton;
E con asombro de todos,
Ó demo n' asemellaba.....
¡Que n' aquela cara.... estaba
Pintada a cara d' Antón!

3

O mèsmo dia qu' o fillo
D' o diaño tivo Carmela,
Pasando car' o lugar
Pol-o camiño d' a Igrexa,
Vin qu' a caron d' o cruceiro
Y-a veira d' a fonte aquéla,
Rebulían moitos bultos,
E acérqueime..... ¡Ou gran sorpresa!
Sentadas en roda estaban
D' a famosa fonte à veira,
De tod' aquela comarca

O menos..... ¡seiscentas vellas,
Mirand' os caños d' as augas

E todas co-a boca aberta!....
Esperaban..... esperaban.....
Mais o demo..... ¡¡nín por esas!!!

¿VENÉN ESES CARTOS? ⁽¹⁾

—→—○—○—

L E M A :

Un enxámio de poetas
Cantamos c' o mésma intento...
Qu' ó fin y ó cabo son... ¡cento
E vintecinco pesetas!

*Poesia dedicada ás 125 pesetas en sinal d' o muito cariño
que lles ten*

O AUTOR

Señores xurados: temo
Qu' á cantar en balde vou:
E prá chegar á ese estremo,
Non quero lira, nin demo.,,
¡Nin o rayo qu' a fundou!

(1) Esta composición foi premeada n'un certámen onde
s' oferían 125 pesetas á millor poesía humorística en
gallego.

As musas..... son moi prudentes
 E tampouco me fán caso;
 Máis, (con perdón d' os persentes,)
 Miñas musas..... són ¡os dentes!
 ¡Méu buche, o monte Parnaso!

—
 Fama..... tampouco a desevo;
 ¡De fama á *fame*, respondo
 Qu' hai bén pouco segun creo!
 ¡E c' a fama..... non me cheo!
 ¡E fame..... xá teño abondo!

—
 ¡Asunto non me fai falla!
 ¡Rebúsqueno con afan
 Os poetas de gran talla!
 Eu, señores..... deixo a palla,
 E vóume dereito ó grán.

—
 Qu' o qu' inspira o meu acento,
 Fáime perder as chavetas
 E reloucar de contento.....
 ¡Francamente!..... ¡Son, as cento
 E vintecinco pesetas!

E revolvéndom' os sesos,
Conta que te contarás,
Vexo qu' os cartiños esos,
Suman..... ¡vintecinco pesos!
Que fan..... ¡quinientos reás!

—
E hasta por cartos e ichavos
Teño botada éu a conta;
Póis, (por si prenderí os nabos.)
Hai qu' ir atando xá os cabos
Prá saber bén canto monta.

—
E si o premeo me concede,
Mire, señor persidente:
Heille de dar á vostede
(¡Caladiño o conto quedel!),
Prá unha copa d' augardente.

—
Dénmo á min póis; e prometo,
(Si non m' o toman á mal)
Qué, e' o debido rispetto,
Tamen lles daréi prá un neto,
Ós outros d' o Trebunal.

Conque, veña o premeo e calen:
Non quede a besta n' a feira;
 Porqu' os versos bén o valen,
 E á vostédes..... non lles salen
 Os cartos d' a faltriqueira.

Darmo, non é toleria;
 Póis eu son merecedor
 D' o premeo, sin felonía.
 ¡Non tén volta..... a poesía,
 Xá non pode ser millor!

¡Y-o tál premio calza puntos:
 Qué, n' a miña vida eu víñ
 Así..... tantos cartos xuntos!
 ¡Pol-a alma d' os seus defuntos,
 Señores, dénmos á min!

Se me chegai á tocar,
 Dempón de tomar a parva,
 Con eles penso mercar:
 Unha pedra d' amoar
 Y-unha navalla d' a barba.

Y-un sacho, unha tabaqueira,
 E dempois, pr' os méus calzóns
 (Qu' están com' unha peneira)
 Compraréi unha cüeira,
 Un remendo e tres botóns.

—
 E dous galos bén cebados,
 Y-un canciño, y-un pandeiro
 (D' os que non están furados),
 Pra que bailen os *xurados*
 C' as rapazas d' o rueiro.

—
 Ainda mais, un bacuriño;
 Que si é bó, e de ley me sai,
 Xuro, por San Antoniño,
 Qu' o hei de coidar ¡meu filliño!
 Coma se fora seu pai.

—
 E penso mercar tamén,
 Unha libra de tabaco,
 Un candil qu' alomée bén,
 Patacas, millo, alcacen.....
 ¡¡E bóis, leiras, casa e faco!!

E se á tál bén de *Dios* chego,
 Mercado o qu' hai que mercar,
 O sobre..... ô Banco *¡meu cego!*
 E dempóis..... ¡Vida de crego
 Xa pod' un home roncar!

Y-o lugar, medeo alelado
 Ó ver a miña fartura,
 Vaime á facer decontado,
 Alcalde, rey, deputado.....
 Menistro..... ¡Cousa segura!

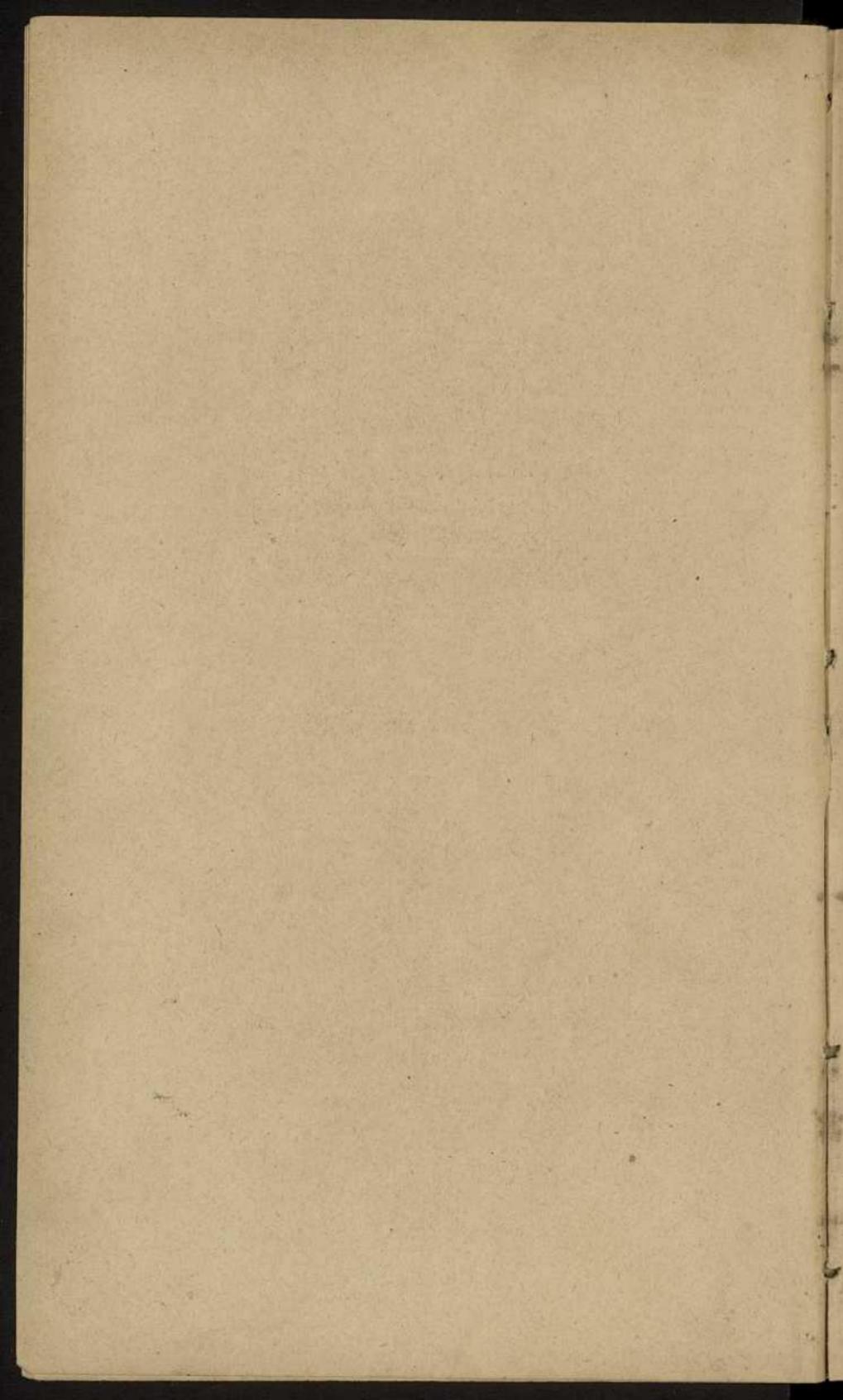
Y-ô mirar tanta valía.....
 Tanta alteza..... e *cornucopia*,
 Chamaráme o crego ¡Usia!
 Facend' unha cortesía
 Á miña persoa propia.

E c' o pescozo pranchado,
 E más foncho qu' unha pedra,
 N' o meu burro aparellado,
 Hei d' ir *à ingresa* montado,
 Pol-o premeo á Pontevedra.

¡Tod' isto penso facer
Se logro o premeo ganar!
Señores: vamos á ver....,
Solo me falta saber
S' están d' o mèsmo pensar.

—
Y-en tanto.... que con afán
Dios lles dé (en uchas e testas)
Pouca palla e moito grán,
O mèsmo qu' á este gañán
Chamado.... *Un mozo d' as festas.*

A FESTA DE SAN PALANQUIN

Cinco gallegos enxebres
todolos cinco d' un xeito,
mozos de moito porveito
e mais corridos qu' as lebres,
convocados á sesión,
xuntáronse unha mañan;
y-o mais barbudo e langran
botoulles este sermon:

— «Hay un santo milagreiro
qu' anque non está n-a groria
nin dél se fala n-a hestoria,
é o patron d' o mundo enteiro.

Santo de tanto lecer,
qu' ó rivés de todos nés,
está de cote de chós
e nunca tén que facer.

Santo, qu' anque se rispeta,
aldráxano algunhas xentes
por vir ó mundo sómentes
para vivir de folgueta.

Santo, dino d' un altar;
pois supo, á forza de frema,
resolver o gran porblema
de comer sin traballar.

Santo, qu' a sombra y ó sol
folga de noit' e de dia.....
¡e qu' o patron ser debía
de todo o povo español!

¡Santo tan grorioso, en fin,
qu' é perciso festexalo!
seu nome, n-hai que calalo:
chámase.... ¡San Palanquin!

Compañeiros, pois, ripito,

á ese gran patron honremos,
prá qu' a proteucion logremos
d' o noso santo bendito.

Con gaita, bombo e tambor,
faise en Galicia unha festa.

¡E non hay n' o mund' orquesta
mais barata, nin mellor!

¡Un, que colla a gaita ó lombo
e que faga de gaiteiro;
éste, de tamborileiro;
aquél, que s' agarre ó bombo

y-outro que bote un foguete,
mentras eu, con devoción,
rezarei unha oración
de.... queixo, viño e molete!»

Dito esto sin vanidá,
o gran orador calouse....,
y-a función escomenzouse
con toda soledadá.

Tres foguetes estonparon,
botou a gaita uns berridos,
e bombo e tambor unidos
con **fuerza** ripinicaron,

mentras un.... mirando á gloria,
a bota de viño ergueu

y-ô santo se dirixeiu
con esta jaculatoria:

—«Men San Palanquin d' a y-alma
que nos dás tanta cobiza;
pois en cuesteon de perguiza
non hai quén che leve a palma:

nos estamos, abofé,
cnáseque mortos d' espanto
o ver qu' o mundo, meu santo,
canto mais vai..... pior é;

pois por mais que faga un home,
tanto a cousa se baralla,
qu' hox' eiquí, quén mais traballa,
é sempr' o que menos come.

E así, vímost' á rogar,
por si facelo che peta.....
que nos mandes a recéta
de comer sin traballar.

Supricámoscho, ay de Dios,
por esta..... bota de viño!
¡Fai meu santo, meu santiño,
ese milagre con nós!»

.....

N' esto, sinteuse un gran peto,
y-un acento campanudo,

cal d' un vate melenudo
cando recita un soneto.

¿Quén era? San Palanquin,
que n-a nosa dôce fala
dixo: «Meu devoto, cala,
qu' esa receta x' a din;

tomand' eu a raya ó sol
(era un martes, bén m' acordo)
pidiuma un señor moi gordo
que dixo qu' era español.

O tal, einda debe tela
si por España o buscadess;
pró, si ahí no-n' atopades....
¡marchad á Jauja por ela!»

Ó escoitar tales razós
aqueles cinco larpans,
botáronse como cans
d' anseada riceta en pos.

E sin darse moita maña,
atopárona ensiguida;
pois era xa conocida
tal riceta en toda España.

Y-eles, eisí qu' o sup "on,
e a riceta que pidiron
tan vulgarizada viron,

mais funcions xa non quixerón
facerll' o santo; qu' o fin,
con toda crase d' orquestas,
eiquí o que sobran..... ¡son festas
o lô de San Palanquin!

SÁTIRA DE COSTUMES CONTEMPORÁNEAS ⁽¹⁾

L E M A :

Si bien el premio imploro
No es gloria lo que busco, os lo aseguro;
Sino el clavillo de oro.
¿Qué en un caso de apuro.....
Puedo pasarse al moro!!

UN POETA FIN DE SIGLO.

Un sábeo moi sabido—á quén perdono
Pol-a parte de mico que me toca—
Fainos á todos descender d' o mono

Ser fillos de tal pai bén nos amoca;
Mais o que dixo sábeo tan profundo
Anque saya verdade, non me choca;

(1) Composición premeada con un clavillo d' ouro
con diamantes n-o certamen literario que se celebrou en
Pontevedra o 15 d' Agosto d' o anno 1892

Pois, por varias razóns en qu' eu me fundo,
Moi logo chegará quizáis o dia
En que, xa vello, se remoce o mundo;

Y-entón, deixando d' o porgreso a vía
Todos, dend' o mais probe hastr' o mais rico,
Probaremos de novo a selva umbría.

¡Quén déscende d' un mono, bés a m' espríco
Qu' á forza ó fin d' evolucións constantes
Volva outra vés á convirtirse en mico!

Hoxe, as nosas costumes dominantes
Xá nos levan, con paso non moi lento,
Pol-o camiño..... d' o que fámous antes:

Cand' un home hergue un dedo, o movemento
Ripiten outros mil d' igual maneira,
E hastra un tolo, si cadra, fai un cento.

Non marra, non; á humanilad' enteira
Fixo sempre, e fará de polo á polo,
O qu' un fato de monos en ringleira:

Imitar, é nomais; yá quén un solo
Pasó s' aparta d' o vulgar camiño,
Todol-o miran cal se mira á un tolo.

¡Manda, Señor, á Terra un anxeliño
Qu' as modas baladís e usos entecos
Veña á cortar armado d' un fauciño;

Qu' hoxe con eses y-outros embelecos
And' o mundo revolto de tal sorte.....
Que paresce unha xaula de muñecos!

Somella o d' os fantoches noso porte,
Pois vistimos, falamos e comenos
O mesmo que macacos de resorte.

Endrómenas élétricas xa temos,
E n' este siglo, cousas enventamos
Que mais parescen envenceons d' os demos.

Mais, á pesar de todo: ¿porgresamos?
N' outros planetas morrerán de risa
S' ouservan por un vídro, o qu' adiantamos.

Pró tal porgreso pouco se percisa:
Qu' o fin y-o cabo, o mais que consiguimos
Foi topar médeos.... prá vivir de prisa.

Pol-o demais.... estamos como vimos,
Y-escravos d' as costumes e d' a moda.
De rutina, e nomais, acó vivimos;

Porque n' hai home sobr' a terra toda,
 Que libre de engorrons cirmoniales,
 Poid' aquelo faguer que ll' acomoda.

Anda un probe por eses andurriales
 Dándos' ós diaños e c' o bolso enxoito:
 Mórell' un dia un tio d' os carnales

A quén non coneceu pouco nin moito,
 Pero deixa o sobriño d' heredeiro.....
 Y-o sobriño o ver tal..... véste de loito.

¿Pra qué de loito? o mozo o derradeiro
 Non ganas de chorar son as que sénte
 Senón de revuldar un ano enteiro.

O topar á un marido, o mais prudente
 Saludand' o c' a eterna cantinela,
 Pons ós pés d' a parenta finamente.

Dá as gráceas o marido e non se cela;
 ¡Pró en cambeo xuro á Dios que se celara
 Si ós pés poñer o vise d' a costela!

Os homes séguen hox' a moda rara
 Cando sedan as maus, d' herguer os brazos,
 Y-as siñuritas bicanse n' a cara;

Bicos hai que parecen picotazos:
 E si morder poideran os treidores
 ¡Cantos rostos caíranse á pedazos!

¡Que d' engañas y-usos opersores!
 ¡A humanidade nunca se vé farta
 De rutinas, de fórmulas y-errores!

Mandámosll' á calquera n' unha carta
 Salú prá él, pr' ós fillos y-a parenta,
 ¡E non nos doyen... anque un rayo os parta!

Si á un quidan un amigo nos persenta
 Mostramos moito gosto en conecelo
 Y é un suxeto, o millor..... ¡que *nos reventa*!

O traxe temos todos que poñelo.
 Y-hastra o mèsmo carís, de loito ou gala
 Segun nos chamen para boda ou duelo.

O que se sinte..... é sempr' o que se cala;
 ¡Y-as veces hai que darll' a enhoraboa
 A quén un mandaría enhoramala!

Si á comer nos convida unha persoa
 Alabamos as maus d' os cocíñeiro
 Anque non haxa can qu' aquelo roa,

E mentras baixan pol-a gorxa enteiros
Certos anacos n' o manxar *intrusos*,
Que nos deixan quedar por mintireiros.

Xa non quero falar de certos usos;
Nin sacarei á relocir os trapos
D' outros mil que se trocan en abusos.

Nin d' as fémias redícolos guiñapos,
Nin chatas de pacíficos burgueses
Qu' os touros van vistidos de *chulapos*.

Tampouco falarei d' os micos eses
Que pol-o *sport* se crian antr' as bestas
Sin outro Dios...qu' os facos d' os ingreses.

Nin dos pedantes de baldeiras testas,
Crítecos fofos, sabeos de pegote,
Que o xénio negan, como á Cristo, Gestas.

Nin d' o afemiado e cursi monigote
Qu' en bimbas e bastons os cartos bota.....
¡E non tén que botar drento d' o pote!

Nin d' o que *clubs* e prazas alborota
Com' un paxaro..... cando cái d' un niño;
Nin d' os que van os xogos de pelota

C' a sua..... no tellado d' o veciño;
 Nin d' as señorás que n' a calle vexo
 Sempre, como San Roque..... c' o canciño.

Nin d' outras... non;... d' as fémias xa maléxo;
 Pois si á dar escomenzan á palleta.....
 ¡Non dou un carto pol-o meu pelexo!

Nin d' eses que vistidos d' etiqueta
 Con calzón corto e fraques colorados.....
 ¡Parescen camarons á vinagreta!

En fin: non sei..... si Dios, por malos fados
 Fixo d' a terra un mundo para cordos
 O' unha xaula de tolos rematados.

Ás voces d' a razón os homes xordos,
 En porcesión c' a Diosa Tolería
 Ricos e probes ván, fracos e gordos.

¡Ou tempos! ¡Ou costumes! xa dicía
 Frunceind' o ceño un esquirtor romano:
 Y-o mésimo ripitimos hox' en dia;

Pois trasfórmas' o mund' ano tras ano,
 Cambea o cauce d' os ríos e d' os mares,
 Mais, ¿quén trasforma o curazón humano?

Viceos, costumes, glorias e pesares,
Son, á medida qu' as edades corren,
Os mèsmos cáns..... que mudan de collares.

Si usos mil haberá, qu' o fin se borren,
Outra vés volverán con nova forma,
Porque deixan sementes cando morren.

Y-o mundo seguirá c' a mèssma norma,
Hastra qu' un dia Dios..... tanto se farte,
¡¡Que suprima o Planeta *por reforma*,
E nos mande.... c' a mûseca á otra parte!!

¡O prémio gordo de Navidá!

Unha meiga certo día
En qu' as cartas me botou,
—¡Vaich' á tocar!—escramóu.
—Un pau? —¡Non; a lotería!

—

¡N' hay volta! Un cabalo eiquí
D' ouros, vench' o derradeiro:

E os ouros son ó diñeiro.
—¿Y-o cabalo?—¡Ese eres tú!

Meus consellos non son malos;
Xoga, e levarás ventaxa,
Pois d' o mundo n' a baraxa
Quén trunfa..... sonch' os cabalos.

—
Eu dinll' as gráceas, marchei
A cumprir seus mandamentos,
Y-ó quince mil setecentos
Coarenta e oito, xoguei.

¡Bó número si me toca
A min o millor d' a caza;

Pero si non fago baza
Ese xogo ben m' amoaca!

Tan eraro o lério non vexo
Que xa conte co-el n' as mans.
¡Somos' cincuenta mil cans
E non hay mais qu' un conexo!

Pró n' importa: estou de chós,
E d' esta venme de fixo;
Pois como dixo..... quen quixo,
¡De menos nos fixo Dios!

¡Prémeo gordo: de contado
Chega, que de pé t' espero!
¡De pé, si, porque non quéro
Ter qu' esperarte sentado!

Xoguei tres pesetas solas;
Mais si ti vés, prémeo gordo,

Este conto é para un xordo:
¡Adios monteira e cirolas!

—
Qu' os cartos han d' ir pr' o Banco.
Y-eu ei de vestir de fino:
Leviton e bombardino
E erobata e coello branco.

—
E si me deixo o bigote
para meter mais rispetto,
Heino de pintar de preto
Con tinta e mais con cerote.

Iten mais: tamen m' obrigo
A tomar durant' un ano,
Si Dios me conserva sano,
Viño á pasto e pan de trigo.

¡Que vida, si antes non morro!
¡Nin a d' un siñor marqués:
N' a cama sempr' hastr' as dés
De camisolín e gorro:

—
E un criado que me trate
Como si fora o sultan,
E diga pol-a mañan.
«¡Siñorito: el chiculate!

—
¡E que casa e que vestidos!
¡Si a cousa bén se presenta
Hastr' as vacas e a parenta;
Han de poñer recollidos!

—
O meu porco tén que vir
N' unhas andas para enriba,
¡Pois empéñom' en que viva
N' a sala de riebir!

—
Porqu' é un vicho tan bunito
que lle teño lei.... ¡e xá

Deputado m' o fará
Don Antón por un destrito!

—
¡Si sói o gordo, abofellas
Como me vén Dios á ver!
¡Que sofases hei de ter
¡E que de mantas bermellas!

—
¡N' a espeteira louza fina,
N' as mesas potes con frores!
¡En fin, estarei siñores,
Millor qu' o rei n' unha tina!

—
¡E as mulleres! ¡Nunc' as vin
Como prá enton penso velas!
¡Han d' andar como cadelas
Todas xuntas atrás min!

Pero, con tal que me pete,

Calquer dia vou e..... ¡zapa!
 ¡Pidle previso ó papa
 Para casarme con sete!

Que di: «Chico n' hay tu tia!»
 Peis bén: n' aquel mèsmo instante
 De babuchas e trubante
 Márchome pr' a Mourería.

!Xa está a lista! ¡Veña! ¡Boeno!
 A ver..... ¡Todo foi en vano!
 ¡Nin hai gordo, nin mediano,
 Nin tan siquera un pequeno!

¡Fado endiabrado e maldito
 ¡A vidiña erache boa!

¡Teño que volver á broa,
Pois non hai nada d' o dito!

—
¡Marchade á facer patetas
Engañosas ilusións!
¡Non choro os doce millions:
Choro, as miñas tres pesetas!

OS CAPRICHOS D'A MODA⁽¹⁾

LEMA:

A moda é unha reina despotica que se venga d' os que non seguen os seus precentos,
co-as armas d' o ridículo.

O AUTOR

I

Un home, (que n' era memo)
Dixo un dia erguend' o bico,
«Qu' as mulleres son o demo»
¡E quedou corto..... pois temo
Que moitas, fan *demo e pico!*

(1) Poesía premeada con unha margarita de prata n' o certame celebrado en Betanzos n' o mes d' Agosto de 1887.

Elas, os corpos aomentan,
 Os malos póñenos ben,
 Y-onde non hay..... *aparentan.*
 ¡Vamos! ¡As cousas qu' enventan,
 Non-as enventa ninguen!

A moda, reina tirana
 Que fai o que ll' acomoda,
 Impón á lei soberana,
 Y-aquela qu' é tarambana,
 Déixase levar d' a moda.

Cand' ela di qu' a muller,
 Ha de ser un puro emprasto
 Y-o cor moi pálledo térm,
 ¡Póñense logo á beber
 Vinagre todas, á pasto!

Si manda a ley caprichosa
 Que leve toda doncella
 N' o caris, tintes de rosa,
 ¡A que quer seguir hermosa.....
 Merca pintura bermella!

Si ordena, que colgue o pelo
 Rapado enriba d' a testa,
 Cúmpres^t esto con tal celo.....
 ¡Qu' ay quen toma por modelo
 A crespa clin d' unha besta!

Si vén a costume tola
 ¡Qu' ha de ~~vir~~ vir ó fin y-ó cabo!
 De pór patas, cresta e cola.....
 ¡N-haberá unha muller sola,
 Que non se convirta en pavo!

E xuro que si viñera
 A moda d' andar á *gatas*,
 ¡Tan bén algunha andivera,
 Como s' adrede nacera
 Pra vivir éon *catro patas*!

II

Hoxe, que n' o candeleiro
 D' a moda está o *polisón*, (1)

(1) Cando s' escribiron estes versos, estaba o polison n-o seu apogeo. Por eso esta poesía qu' entón era d' actualidá, é hoxe..... unha poesía históreca.

¿Que muller d' *alto peteiro*
 Ademais d' o seu traseiro
 Non tén outro á prevención?

—
 ¡Hox' o encanto d' a muller,
 Con sentimento profundo
 A detrás fois' á poñer!
 ¡Hoxe, pódese decer
 Que vai alí.... tod' un mundo!

—
 A este paso, será un feito,
 Com' unha e duas son tres)
 Que prá ser mozas de xeito.....
 ¡Pouco importará o dereito
 ¡O conto, será o rives!

—
 Qu' á ese *polisón fatal*
 Fanno xa tan meritorio.....
 ¡Que chegará tempo tál,
 En qu' él será o *principal*
 Y as mulleres o *acesorio!*

—
 ¡Femias: ollo, vive Dios,
 Que vades por mala senda

Dit' acó para *inter nos!*
 ¡Volyede, volved' en vós,
 E renunceád' á trastenda!

—
 ¡Ese bulto que levades,
 En desparecer xa tarda!
 ¿C-o natural non contades?
 ¿Por qué de poñer tratades
 Albarda enriba d' albarda?

—
 ¿Quén esa moda inventóu,
 Por vida de Belcebú,
 Que tod' o mundo acatóu?
 Pois..... ¡algunha que notou
 Que tiña moy pouco..... (1)

—
 ¡Anqu' este nome, ó meu ver
 Resultou un tanto forte,
 Non lle teño que facer!
 ¡Está preto..... e sin querer
 Dase ás veces n' o resorte!

(1) A palabra que falta n-o texto... adevínea o leitor.

Y-asina, como barrunto
 Que non son moi deliciosas
 Estas cousas.... fago punto,
 Pois xa me cheira este asunto
 Certamente.... e non, á rosas!

III

D' o *bello sexo*, estou vendo
 Qu' á forza d' enventar tanto,
 Retorcendo e retorcendo,
 A natureza perdendo,
 Irá tod' o seu encanto.

—
 Si vexo unha criatura
 C' un traseiro d' unha vara,
 Que cifra á sua hermosura
 En levar unha cintura
 Qu' ó médeo o corpo separa;

—
 Rapad' o pelo u' a frente,
 E con polvos feit' o coor....
 ;Parésceme, francamente,

Mais que d' Eva a descendente,
O capricho d' un pintor!

E cáusame sentimento
Ver qu' alí todo é fiticio,
E qu' apartado e violento,
Quizáis lev' aquel ser dreito....
As penas de San Patricio!

En fin: eu de curazón
A Dios gracias don con fé,
Pois ô facerme varon,
Libroume d' o *polisón*.
D' a *perrera* e d' o *corsé*.

¡Felicidad! envexada
A miña, porque d' a moda
Non fago caso prá nada;
Pois ando como m' agrada;
Visto, como m' acomoda!

¡A muller, bendito ser
N' o que Dios tantos feitizos
Se compraceu en poñer,

Logo soilo vai á ser
Unha tenda de postizos!

Femias, pol-o vos' honor
Quitad' esos atafales
Que vos fán pouco favor....
¡Que n' hai adorno millor,
Qu' os encantos naturales.

E si quizáis, por ventura
Queredes d' a xuventú
Eind' aomendar a frescura,
¡Vestid' a vosa hermosura,
C' os adornos d' a virtú!

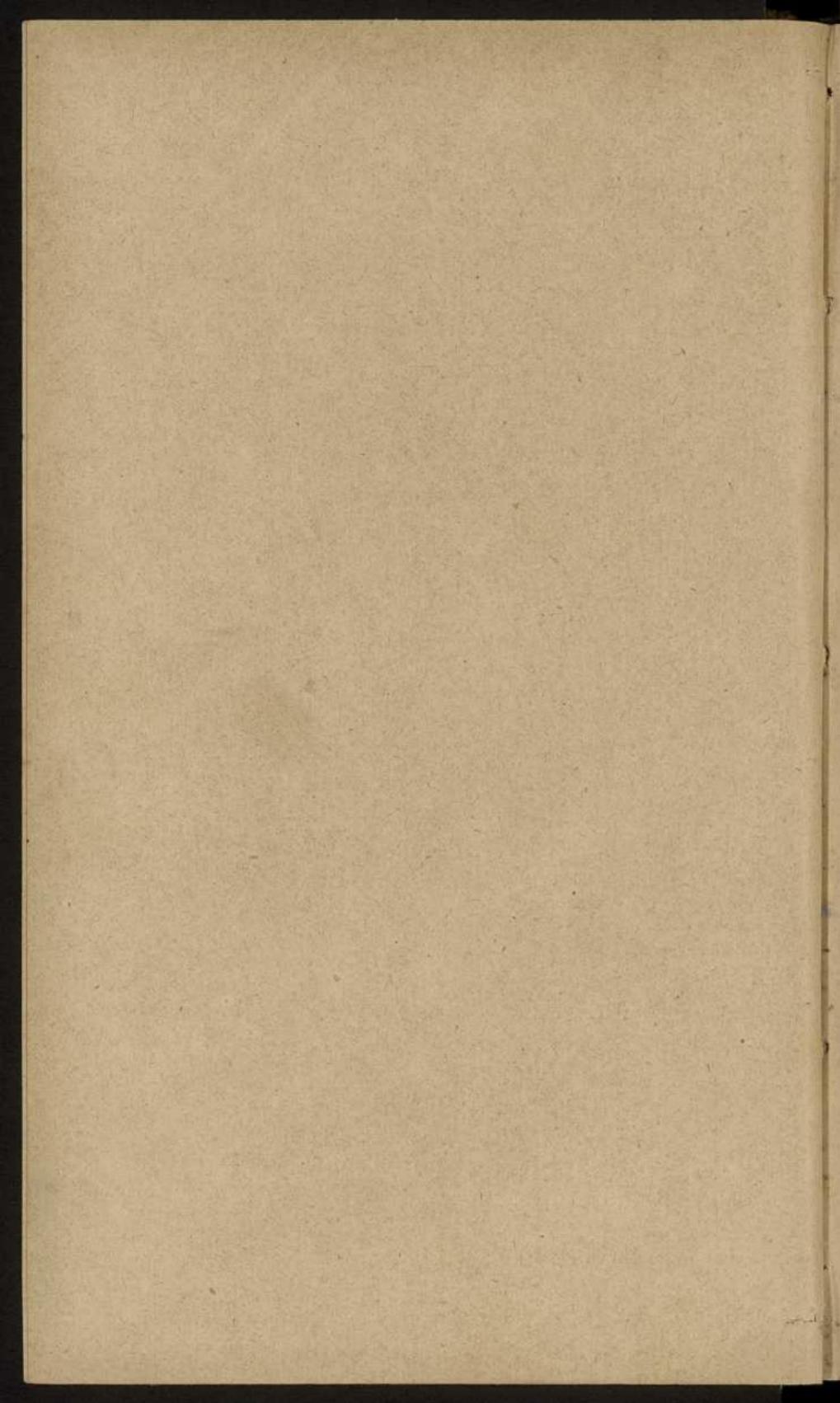
UNHA ROMAXE E UNHA FEIRA

N-AS ALDEAS DE GALICIA

*Composicions premcadás
con unha copa artisteca de cristal tallado
n-os Xogos florales de Pontevedra*

*(O Carmen d' o Briño y-a Feira de Berdillo, eran dous
composicións escritas en castellano que publica hoxe o
autor traducidas ó gallego.)*

I

Car a romaxe d' o Cármel
que n-o Bríño se celebra,
festa tan boa, qu' hai poueas,
que poidan botarll' a perna,
o dazaoito de Xulio.
si as miñas contas son certas,
montado enriba d-un burro
listo com' unha centella;
cuasque dino de ser home
si *pollino* non nacera,
camiñaba eu mais sereno
qu' o Cid sobr' o seu Babieca.

Hay d' o meu lugar ó Briño
pouco mais de *medea legoa*,
distancia que recorriñ
cuasqu' en *tres horas e medea!*
o que proba qu' é o meu burro,
pol-a sua lixeireza,
dino de sorte mais alta
e de millor recompensa.....
¡E non-o mandei ó *hipódromo*
por non ferirll' a modestia!

Cando cheguei á romaxe
as once ou as once e medea
marcaría o meu rilós,
(si cicais rilós tivera
e lle durase inda a corda
y-estivese posto en regra.)
Atei o meu burro á un ábore,
y-achegóndom' á unha vella
qu' estaba vendendo froita
sentada á miña dereita,
con vos melosiña dixenlle:
—Señoriña doña Berta,
mire vosté pol-o burro
namentras eu vou á festa.

Y-ela:—Vaya descoidado—
dixo con vos de trompeta;
e' o que tranquilo me fun
á esparxer ánemo e pernas.

II

Érguese a pequena eermida
onde a Virxen se venera
d' o Cárme, preto unha fonte
y-á rente d' unha alboreda,
á sombra d' a que se ven,
formando unha ringla tépeda,
carros con odres de viño
n-os qu' o dios Baco s' asenta;
ringlas, á unha y-outra banda,
de bancos vellos, e mesas
acoguladas da roscas,
auga de limon, etcétera;
mulleres que venden froita
berrando: «;A ver quen m' a leva?»
Panadeiras e' os sens bolos
índa mais duros que as pédras,
que dicen «;Ay que fresquiños!»
(á todos cantos ll' o crean);

cafés, de *dous chavos taza*,
 e qu' eu non me resolvera
 á tomar ¡así me desen
 a taza y-unha peseta!

Y-en fin, xentes que se cruzan,
 codéanse, falan, berran,
 cantan, rin, meten barullo,
 corren, veñen e se sentan;
 familias que buscan sitio,
 e cand' o topán esperan
 á que a misa se concruya
 pra escomenzar a merenda;
 siñoritas que chegando
 veñen d' as *vilas de cerca*
 e que, con ricos vestidos

de sopeitosa maxeza,
que foran d' últema moda,
aló..... *n-a invasion francesa*,
facendo mil aspaventos
y-á pasiño de gacela,
por antr' a xente camiñan
ollando d' milha maneira
que quere decir: «*Asús!*»
;Si esto non valz la pena!»
Nais que lles poñen ós mozos
caras de sogras videiras;
país grosos e bonachós,
que parescen luas cheas;
abigarrado conxunto
de caras lindas e feas,
de páledas rapaciñas
e de rixosas labregas;
de calzós muy axustados,
de polainas e monteiras,
de sayas, panos marelos
e froleadas baxeiras;
de pantalós abombados
e axustadiños á perna;
de lanvitás d' outro sigro,
capas azúes e negras,
sobreiros altos e baixos;

monteristas e chaquetas;
de vestidos de cretona,
de lán, de pano e de seda:
todo de tantos cōores,
de feituras tān diversas,
qu' aquelo tal ves paresce
unha bén surtida tenda,
unha esposición andante,
un bazar de roupas feitas
con mecánecos resortes
qu' as soparan, qu' as achegan,
qu' as alargan, qu' as encollen,
e confunden e marean.

III

Diron as doce, y-ô punto
chegou, tocando unha marcha
a mûseca, que compuñan
o bombo, tambor e gaita;
e doce bombas, y-un ledo
repinicar de campanas,
anunciaron a funcion
que n-a eermida escomenzaba.

Encheuse o santo recinto
de xente, e preto d' a entrada
tamen eu me coloquei
antr' as herculeas espaldas
d' un fornido labrador
y-o *frontis* d' unha beata.

—
Pol-a gaita acompañados,
empezaron en vos alta
tres cregos y-un monecillo
á cantar..... ¡pero de ganas!
¡Qu' os seus berros parescían
com' arrincados d' a y-alma
d' un coitado á quen as gorxas
o verdugo ll' apertara!
Dempois, *un* subius' ó púlpeto
e con sonoras palabras
mais fortes que cañonazos,
dend' alí faloulle ás masas.
Aixiña acabouse a misa
y-entre foguetes e gaita,
en solene procesión,
levaron santos e santas
pol-os redores d' a eermida
y-à *baoneta calada*,

¡pois os que menos corrian
cuasque non sei si voaban!

O fin os santos marcharon
outra vez par' a sua casa;
os cregos foron detrás
pra se quitar as sotanas,
y-a xente toda esparxeuse
pol-a alboreda inmediata,
á desocupar as cestas
y-á xantar en santa calma.

IV

Eu, achegueime ó meu burro
e saqueille d' as alforxas
unha comida modesta
pro en troques apetitosa,
si para un príncepe mala,
para min ¡función de groria!

De súpeto cando estaban
todal-as xentes *d' obra*,
(y-o que menos y-o que mais
cobizara ter duas bocas

por si cansaba con unha
contar de fixo co-a outra,)
cal unha praga d' Exipto,
unha nube de langostras,
un enxamio de mosquitos
ou dous batallós de moscas,
pol-o campo s' estenderon
atentando ás ncasas bolsas
mil cegos con lazarillos
e c-as crásicas zanfonas,
qu' iban á destro e sinistro
tocando e dicindo copras.

— Un apilloume por banda
e díxome, antr' outras cousas:

—Siñorito d' o pollino,
bonito com' unha rosa.—

Qué hastra non sei s' o piropo
foi ô burro ou à presoa!!

Por últemo os cegos todos
deixaron as maniobras;
acabáronse as comidas
y esgurrichárons^t as *botas*;
as xentes fóróns^t erguendo,
estrondaron unhas bômbas,
chegou tocando o gaiteiro
a miñeira retozona,
sairon os bailarís
á buscar ás bailadoras,
escoitouse alá de lonxe
certo aire como de polka,
d'^r un acordeon..... (que non sei
s' estab^r enfermo d'^r o cólera)
e qu'^r un mozo compracente
tocáballe á unhas *señoras*
que non querían xuntarse
con xente de pouca monta,
y-os bailes escomenzaron
y-o rebullicio y-a groma.

V

Eu, a verdade confeso,
cando sentin a muiñeira,
as castañolas saquei
sin poder cónterme apenas
e..... *¡ála que te vas, salero!*
púxenme á beilar de veras
con unha linda rapaza
roxa com' unha cereixa,
con un talle, unha cintura
y-unhas formas tan esbeltas
qu' hastra o recordala..... ¡vamos!
volvo á perder as *chavetas*.

¡Que romaxe tan enxebre!
¡Que tarde feliz aquela!
¡Ali todo era ventura,
fraternidad e pesetas!
(Y-anqu' estas pouco rendían
drento as miñas faltriqueiras,
aquela escenación d' o diaño
confirmaba mais a regra!)
¡Que union e que paz reinaban!

¡Qué soltura e que franqueza!
 ¡Hastr' había algun romeiro
 qu' amostraba sin reserva
 un *furmigueiro* n-os pés
 y-unha cuba n-a cabeza!

Mais ó fin chegou a noite,
 (que n-o mundo todo chega)
 e, por tempos, comenzaron
 á iluminar a arboreda,
 foguetes de mil cōores
 e de mil formas diversas;
 houbo un *macaco* de pólvora,
 que dou voltas pol-a vella;
 un grobo que non subiu
 porque..... tiña pouca mecha;
 doce bombas de palenque
 y-unha marcha á *toda orquesta*.

Dempois, homes e mulleres
 marcháronse pr' as aldeas;
 y-o campo foi despexándose
 de xentes, carros e cestas.
 Solo quedaron ali

pra seguer facendo a festa,
as mozas de rompe e resga
y-os paxaros de correia
que s' erguen ó vir a noite
y-ó sair o sol se deitan.

—
¡Estaba unha noite hermosa,
crara, temprada, pöeteca!
¡Solo un farol alumbeaba
sobr' a mesa d' unha tenda!
Un alalála melancónico,
alá lonxe, con tristeza
resoaba, producindo
non sei que emocion secreta!
De súpeto.... ¡adios poesía!
Sonan paus, as xentes berran,
y-un fato de condanados
preto de min estrapexan,
tan preto, que os loitadores
n-os seus rempuxós m' estreitan,
tomándome como centro
d' unha espantosa quiméria;
¡sinto un fungueiro que pasa
rezando a miña cabeza!
Escúrrome n-un istante,

monte n-o meu burro à *ingresa*;
e sin mirar atrás, fuxo
como alma qr' o demo leva!

E si hay qu'en queira saber
como arrematou a festa,
vaya un ano pol-a tarde,
e, armándose de pacencia,
quede hasta o fin..... ¡que de noite
lle romperán a cabeza.

Certo día, cavilando
con mil tristes pensamentos,
sentin n-a y-alma un vacío,
ou, dito mais ó derecho
n-o corpo; y-escontra min
con esmorecido acento,
escramei: «¡Eu nácesito
un porco pr' o meu goberno!»
E como as cousas en min
son cuestión de *dito e feito*,
car' á feira de Verdillo,
qu' está á un paso d' o meu eido,
funme pol-a mañanciña
como quen vai de paseo;
y-ó cabo d' unha hora escasa

vin erguerse alá de lexos
a feira, que parescía
mais que feira, un campamento
co-as suas casas de lona,
seus infinitos cubertos
de pedra, y-o seu xentío,
que, en contíno movemento,
visto aló dendas d' altura
sомнellábase un exército.

Cheguei á hora en que a feira
está n-o seu apoxeo.
¡Qué confusión! ¡Que barullo!
¡Qu' ir e vir... e que mareo!
¡Alí, moitas ringuileiras
de tendas e de comercios!
¡A outro lado, vacas, bois
e terneiras e becerros!
¡Mais alá, formando ringla,
cabalos bos e xamelgos,
éguas, potros e pollinos
castaños, brancos, e negros!
¡Chalás que revenden *maulas*
con tanta maña y-acerto....
qu' hastra vendendoas de balde,
ganan o *cento por cento*.

Rodas, con mil picalladas
á carto ou á *can pequeno*
a volta..... ¡que dá mil voltas
sempre d' o dono en porveito!
¡Maníficos panoramas,
por cuyo burato estreito
vense cantas maravillas
esisten n-o mundo enteiro,
á saber: París e Londres,
Xibraltar e Cacabelos,
a guerra franco-prusiana,
Sansón, Xudas.... y-Espertero!
Y-en fin, tristes e pacíficos
d' o campo aquel n-un estremo,
meus soñados ideales,
meus degorantes deseos;
ou, falando en prata e craro,
con mais prosa e menos verso,
os que, perdonando as caras
d' as persoas de rispeto,
levan o nome de porcos....
¡outro millor merecendo!

Acerqueime á mercar un,
mais chegou o amigo Pedro,
e levándom' á *remolque*,

d' o dios Baco á un santo tempro,
 alí, *quirás que non queiras*,
 doume un almorzo soberbo,
 á saber: unha tortela
 e dous vasos d' o Riveiro:

Volvín á sair de novo,
 mais o diaño, nunca quedo,
 deparoume un padre cura
 que me dixo:—D. Rúpero,
 vamos á botar un trago.

—Non puedo, non teño tempo.
 —¡Abonda xa de desculpas!
 ¡Non tén vosté mais remedio!—
 Compracino, e con pacencia
 dixen para os meus adrentos:
 «Pois señor, por ves segunda
 queda o men por:o en proyento!»

Por fin, libreime d' o cura
 e fui me par' a compra..... pero
 tral-o cura yeu un xastre,
 tral-o xastre yeu un médeco,
 tral-o médeco un perito,
 tral-o perito un maestro,

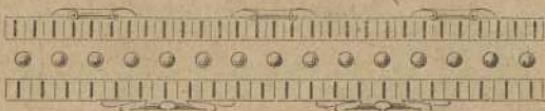
un boticario, un albeitar,
un escribano y-un..... ¡demonio!
(¡que hastra non sei se yiria
tamen o sepultureiro!)
decindome: «Pra comprar
tén vostede tempo e tempo.»
e todos, por compracerme,
(maldigo os seus cumprimentos)
á *trago ray, trago ven,*
pasouse a tarde n-un credo
falándome de mil cousas
qu' á min m' importaban... ¡menos
d' o que podría importarlle
á Bismarck, meu casamento!

Seu manto estendeu a noite,
e cal bando de morcegos,
pouco á pouco os meus amigos
foron marchando en silencio.
Botei as contas, e vin
que lle dera ó meu diñeiro
un *gran ataque.....* ¡e total
sin paracer e sin proveito!
Sentin ardor n-a cabeza,
sono, nogalla, esvaimentos,
arreneguei d' a amistade,

mandei á todos ó inferno,
e, desfeita a feira, ó cabo,
dempois de tantos mareos
funme..... ¡sin comprar o porco!
¡dandom' á todol-os demos!

Agora solo me falta
tras tamaños contratempos,
para compretar a feira,
quedarme taimen..... ¡sin premeo!
porqu' enton direi: *Corrido,*
apaleado e contento!

Carta que dend' a sua aldea
Manda un abogado novo,
A un seu amigo d' o povo
Para que soilo él a lea..

Sr. D. XAN MELLA

Querido Xan: (qu' un mal rayo
Non me coma, si che minto)
¡Que pena tan grande sinto
N' esta miña cas de Bayo!

Estou d' abogado novo
As consultas esperando,
Com' o can qu' está axexando
Conexos ó pé de tobo.

Y-espero..... y-espero en vano
 Pol-a consulta primeira;
 Mais..... ¡buche! ¡Vaiche n' a feira!
 Non chega..... ¡uin un paisano!

Pois pásame..... ¡malpocado!
 Com' aquél que, sin chaveta,
 Esperaba co-a escopeta
 As lebres n' o seu tellado;

Fiado n' aquel refran
 Que dí: (esta cita dispensa).
 «Qu' alí onde menos se pensa
 Salta a lebre,» amigo Xan.

Qu' hoxe n' o dia, (é probado)
 N' este oficio non se medra:
 ¡Pois detrás de cada pedra
 Atópas' un abogado!

E xa calzan tantos puntos
 Hox' os homes..... ¡Vaiche boa!
 Que sabe mais unha estoia,
 Que sete abogados xuntos.

Y-as costumes levan feito
 Tanto adianto acó n' a xente,
 Que todo bicho vivente
 Sabe xa..... terse ó *dereito*.

E n^c hai cristiano nin mouro
 (Sobre todo si é marido,)
 Que non teña deprendido
 Un pouco de.... ¡*Leis de Touro!*

E hai persoas maldecidas,
 Qu^c a y-alma tran o rivés,
 Qu^c o menos que fan o mes,
 Son..... ¡*Sete malas partidas!*

E hai xent^c acó n^c o Concello
 Tan atrós e tan finchada,
 Que che ten..... (non digo nada!)
 Mais fuenro..... ¡qu^c *O fuero vello!*

E n^c hai moza de valía
 Que non consulte, con creces,
O Espéculo vinte veces
 N^c as horas que tén o dia.

¡E hai nena tan suripanta....
 Qu^c estila unha sal....! Cavilo....
 ¡Qu^c as mèsmas *Leis d' o Estilo*
 D^c o demo s^c estilan tanta!

E hai mulleriñas.... ¡Dios santo!
 qu^c ordenan elas.... ¡O vento!
 ¡Nin o mèsm^c *Ordenamento*
 E capas d^c ordenař tanto!

E hai vella..... ¡Condenación!
 Qu' acó argalla y-aló argalla.....
 Fai ela sóa..... ¡mon malla!
 ¡Unha *Recopilación*!

E por este Ayuntamento
 Hai quen, posto á preitear,
 E capaz d' enxuiciar
 A *Ley d' Enxuiciamento*!

Lévans' eiquí como cáns,
 Pol-o demo d' a política:
 Acó... ¡hai qu' entender a *química*
 Ou saber xogos de mans!

Chico, esto éch' unha comedia:
 Basta que che dig' á tí.....
 ¡Qu' o que menos corr' eiquí,
 Está xa de volt' e media!

En fin, home: hastra me temo
 Qu' acó de tanto saber,
 ¡Hai quén lle pode facer
 Competencia ó mèsmo demo!

Ten dous bandos o lugar
 E hai qu' estar á velas vir;
 ¡Pois cand' uns van á subir,
 Tócall' ós outros baixar!

Eu, xa sabes, son prudente
 E non me gusta arriscarme;
 Pró c' o tempo... ¡hei d' arrimarme
 O soliño que mais quente!

Mais entramentres, non medro
 C' o qu' uns y-os outros me dan...
 ¡Si vou con Xan, pau de Pedro!
 Si con Pedro, ¡pau de Xan!

¡Si eu me vira cal te ves,
 E tí, acó n' o meu pelexo!
 ¡Ai Xesus, como m' eu vexo!
 ¡Esto éche..... Jauja ó rivés!

Xa teño o caletre, choco
 Con tantas cabilacións,
 E digo pr' os meus botons:
 «¡Seiqu' hai que... tocal-o zoco!»

Pois hom' hai, (¡falo formal!)
 Acó, sin sangue n' as venas,
 Que leva ás costas más penas,
 Qu' as d' o *Código penal*.

Estamos sin deputado
 Por acó, Xan..... ¡anque temos
 Dous á falta d' un! ¡Veremos
 Cál d' os dous virá aprobado!

Qu' ô que veña... (¡por testigo
Poño á Dios!) ¡*Trompo n' a uña!*
¡Héille de meter tal cuña,
Qu' ha de ser... de *man d' amigo!*

Y-eiquí, chico, (¡non é bromá!)
Fago punto. ¡Tolería!
¡Ai: cando chegará o día
Que me digan: punto... e *como!*

Adios: faise long' á carta
Y-o qu' é moi longo, molesta;
¡Dios che dé forza n' a tésta!
Teu sempre.... *Enrique Labarta.*

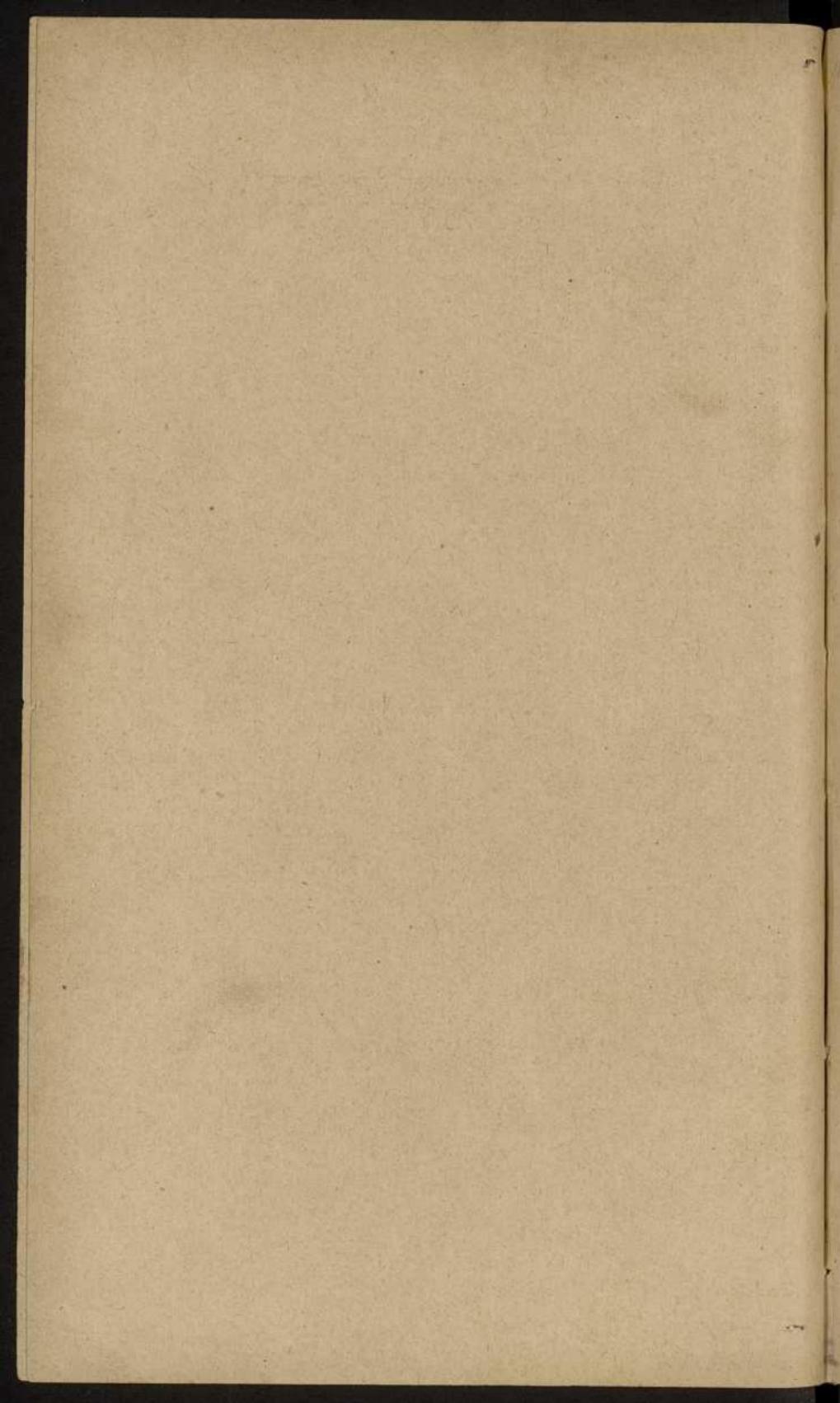

EPIGRAMA

~~verso~~

A muller d' o comerciante
Arbo, quedouse sin xente,
Pois morreull' o seu parente
O mèsma dia qu' o amante;
Ante perda semellante,
A probe quedouse fria,
E puxo n' o mèsma dia,
Sin qu' a razón se comprenda,
Este letreiro n' a tenda:
«Viuda d' Arbo e Compañía.»

PROBE GAITERO DE BAYO⁽¹⁾

LEMA:

Co-a fertuna ás veces pasa
n-esta vida triste e corta,
qu' un homé qu' a tén escasa...
á buscaña sai d' a casa
sin ver que lle queda á porta

O AUTOR

Era o gaiteiro Xan Mella
gaiteiro tan afamado
que n' habia festa algunha
nin romeria de campo,
nin cousa en qu' houbese gaita,
sin que Xan fose chamado;
pois a gaita de Xan tiña
algo que non era humano;

(1) Composición qu' outuvo o prémio d' Honore n^o os certames celebrados en Pontevedra e Betanzos n^o o mes d' Agosto de 1886.

algo que facía á un tempo
chorar e rir sin pensalo.
¡Quizáis un anxe durmía
n-o fondo d' a fól deitado,
e soilo tiña o segredo
Xaniño, pra despertalo!
Por eso os mozos e mozas
de tod' o lugar de Bayo,
cand' él a gaita collía
brincaban xa e' o entosiasmo.
¡Pró, Xan, canto mais tocaba,
mais triste s' iba quedando!
Y-aquela cara de neno,
y-aqueles ollos rasgados,
y-aquel corpo tan garrido
que daba xénio miralo,
tomaban un certo deixo
que paresce que soñando
a y-alma de Xan, voaba
á mundos imaxinarios.
E cand' o probe quedaba
malencónico tocando,
con segreda simpatía
dicía a xente ó miralo;
¡Probe Xan! ¡Probe Xaniño!
¡Probe gaiteiro de Bayo!!

Pasóu o tempo, e Xan sempre
cavilando e cavilando,
pensou en deixar a terra
cansado de tocar tanto.

E unha mañanciña cedo,
moi despaciño e calado,
sin decir nada á ninguén,
marchou d' o lugar de Bayo.....
¡prá buscar aló n' Améreca
montons d' ouro imaxinarios!

E mirando dende lonxe
o marchar, aló antr' os campos,
aqueñas casas branquiñas
á sombra d' un campanario,
testigos mudos que foran
d' alegrias e traballos,
d' os seus pirmeiros amores
e d' os seus pirmeiros anos,
alimpándos' as bagullas
«¡adios...—díolle...—que marcho!»

E collendo a sua gaita,
meteuna baixo d' o brazo.....
¡y-a gaita sonou de séu
quizáis outro adios mandando!
;Probe Xan! ;Probe Xaniño!
;;Probe gaiteiro de Bayo!!

Ó ver que faltaba Xan
d' o lugar, esconsolados,
pais, amigos e veciños,
andivéreron buscando;
e Carmela, unha rapaza
á quén Xan quixera tanto,
que nunca veu d' unha festa
sin levarll' algun regalo,
lembrándose sempre d' él
chorou más d' un ano largo.
¡Moito se falou de Xan!
¡moito todol-o choraron!
mais o tempo tod' o cura.....
pasou un ano y-outro ano:
Carmela casóu con outro,
os amigos olvidárono,
seus pais morreron de pena
sin poder darlle un abrazo,
¡e ninguén mais pensou n' el....!
soilo alá de ves en cando,
cando n-as festas d' aldea
tocaba un gaiteiro malo,
algún vello d' outro tempo,
o probe Xan relembrando,
dicialle ós outros vellos
alá d' os tempós pasados:

«¿Acordádesvos de Xan?
¡que tocador! ¡daba pasmo!;»
e sin lembrarse mais d' él,
quedaban todos calados.
*¡Probz Xan! ¡Probz Xaniño!
¡¡Probz gaiteiro de Bayo!!*

Triste decrinab' a tarde.....
as sombras iban chegando.....
e d' un hospital n-a sala,
n-o rincón mais solitario,
un home soilo morria,
sin outro agarim' ó lado
qu' unha hirman d' a Caridade
qu' alí en pé estaba rezando.
Y-entrando pol-a ventana
d' o sol o postreiro rayo,
alomeába de unha vida
tamén os últemos pasos.
¡A fria calma d' a morte
compretaba o negro marco,
dando córes mais sombrizos
á aquel imponente coadro!....
calma que soilo trubaba
o malencóneco canto

d' algun paxáro d' a noite
que pasaba aleteando.....
¡Y-un can que triste ouseaba
o lonxe, de cand' o en cando!
E Xan.....—¡que Xan era aquél!—
d' a vida n' últemo esmayo,
quizáis pensaba n-a pátrea,
e n' aqueles ledos anos
cando iba co-a gaita o lombo
pol-o seu lugar tocando.
¡Dóces recordos d' un tempo,
qu' o pé d' a tomba mirados
o traslús resprandecian
d' os pesares e d' os anos!
;Probe Xan! ;Probe Xaniño!
;;Probe gaiteiro de Bayo!!

D' a felicidade en busca
e de béns nunca atopados,
marchouse Xan pr' as Amérecas,
cál se marchan outros tantos
que van, e que nunca tornan.....;
y-o infelís, sempre buscando,
encontrou un hospital
onde soñaba un palacio.

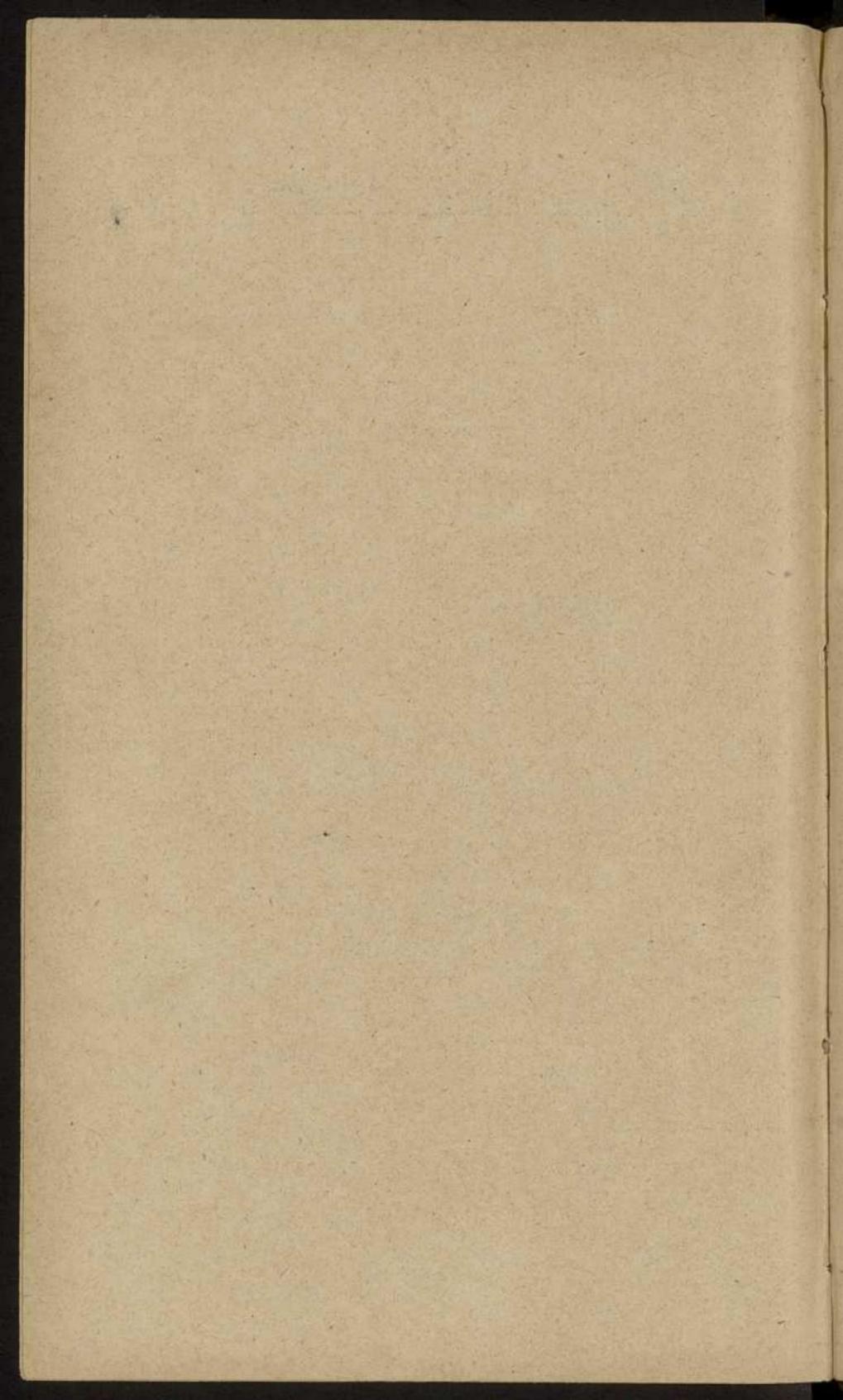
E quizáis n-a últema hora,
como pantasmas pasando
alá antr' as sombras d' a noite
d' o pátrea os recordos santos,
e ouindo, lonxe, muy lonxe
así cal deliros vagos,
repiques de castañolas,
gaitas alegres tocando,
estallidos de foguetes
e malencónicos cantos,
revolto antr' aquela brétema
viu algúin ser sobrhumano
que mói quedo lle dicía:
«¡Xan, á paises lexanos
viñeché pol-a fertuna;
y-ela, n-a pátrea quedando,
cando marchache pr' Améreca,
fóite despedér ó barco!
¡Probe Xan! ¡Probe Xaniño!
¡¡Probe gaiteiro de Bayo!!

.....
N-un lexano cimenterio
hay un corruncho apartado
onden dórmén confundidos

eses séres solitarios,
que pasaron polo mundo
sin deixar de si outro rastro
qu' aquel que deixan as olas
ó chocar contr' os peñascos;
eses séres qu' a fertuna
chama seus desheredados;
eses qu' ó morrer, n-a terra
deixan o mèsmo buraco,
qu' unha area n-unha playa
y-unha gota n' Ouceano!
¡Ali, revolto antre todos,
Xaniño está descansando!
¡N' aquela cova comén
n' hay siquera un triste marco,
para sinalar o sitio
onde Xan foi enterrado!
¡Nin hay quén rece por él,
nin quén vaya á visitalo
y-á veira d' a tomba bote
froliñas d' o mes de Mayo!
¿Haberá quén por él chore,
nin se lembre de nomealo....?
¡Qué soilo chegou á coba,
sin ningúen acompañalo....!
Soiliño c' unha crus diante

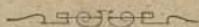
y-un crego detrás rezando!
¡E lonxe..... lonxe d' a pátreas....
soilo seguirá o coitado,
c' un cacho de terra enriba
y-un cacho de terra embaixo,
hastr' o dia d' o Xuicio
que virán á despertalo....!
¡Probe Xan! ¡Probe Xaniño!
¡¡Probe gaiteiro de Bayo!!

CÁNTO Á PONTEVEDRA⁽¹⁾

LEMÁ:

.....ma terra,
ne sento ja són flaire
qu' arriba fins á mi. De ma infantesa
los perfums y' ls recorts me porta l'aire

(BALAGUER)

¡Ven: qu' ó seo t' atraya enardecido,
ou lira miña, polvorenta e rota,
que somentes, así com' un queixido,
soltas de tard' en tarde algunha nota!
que cando d' o poeta esmorecido
morreu a inspiración, de novo brota
cando sinte d' a pátrea alá n-a mente
rebolir o recordo dócemente.

(1) Premiada con duas onzas d' ouro n° 1º o certamen celebrado en Pontevedra n° 1º mes d' Agosto de 1886.

Náofrago triste, que d' o mar n-a anchura
co-as barbullantes olas forceleas:
pelegrino perdido sin ventura
d' o deserto n-as áredas areas:
desventurada e probe criatura
que co-as ánseas d' a morte bataleas:
que pracer s' atopás... ¡Ah, Diol-o sabe!
unha groria, un oásis y-unha nave.

¡Así pra min, d' a vida n-o deserto
errante e solitario pelegrino,
náofrago triste que con rumbo incerto
á mercede camiño d' o destino,
e moribundo que hastr' o foso aberto
rolando you sin folgos e sin tino,
e d' a pátrea a docísima mamoria,
cal nave, cal oásis e cal groria!

¡Ou pártia, doce vos! Si desperado,
o qu' alá lonxe d' os seus lares mora,
sinte o seu curazón despedazado
e sin amparo silenzioso chora,
o teu acento máxico e sagrado
alegr' a y-alma, cal nacente aurora

que risoña esperguiza tral-os montes,
abrindo pracenteiros hourizontes.

—
Anduriñas alegres qu' anidades
d' os tellados d' a pátreia, n-os aleiros;
pintados paxariños, qu' alá vades
espinicand' as froles c' os peteiros:
tempradas brisas, qu' ô pasar roubades
d' as frescas rosas os fragantes cheiros:
levad' o meu cantar, á aquela terra
que ten todol-o bó qu' o mund' encerra.

—
Pois... Dios, aló d' o mundo n-os albores,
n-a terra un Paradiso facer quixo,
y-unha noite, d' a Lua ôs resprandores,
sonrindo alegre.... á Pontevedra fixo:
e sobr' alfombra de pintadas frores
á aquela terra con amor bendixo....
¡e d' o ceo os mais lindos paxariños,
alí baixaron á facer seus niños!

—
Y-os anxes todos d' o celeste coro,
á Dios admirados lle cantaron,
e d' aquela campiña en cada poro,

c' os seus dedos de rosa, un grau botaron...
 ;e de ternura con ardente choro
 quizais as fondas cónquevas regaron...!
 ;e d' aquellas bagullas cristalinas,
 saliron logo... o Lérez y-as ondinas!

¡O Lérez! Cinta d' arxentada prata,
 que, con brando sonido marmurando,
 antr' árbores frondosos se desata
 y-as feiticeiras froles vai bicando;
 e a Cidá que n-as augas se retrata
 o seu carís coqueta contemprando,
 reina oriental paresce, que tendida
 n-o seu trono descans' adormecida.

¡Ou dóce Helenes! Cand' o probe pária
 vai pol-o mundo caniñando errante,
 Prométéo que n-a y-alma solitaria
 sinte un buitre roer sempr' incesante,
 y-ás tuas portas chega, unha pregaria
 marmurará quizais n' aquel istante,
 ó mirar, antr' atóneto e indeciso,
 que sobe dend' a terra ó Paradiso.

Qu' alí n' aquelas verdes enramadas,
n' aquela alfombra de fragantes rosas
que s' erguen n-o seu tallo prefumadas
y-as volvoretas bican revoltosas:
n' aquellas arboredas encantadas
onde pian as aves amordosas.....
¡cada palmo de terra, orgullecido
un cachiño de ceo garda escondido!

¡Ti tod' o tés! Premite ó meu acento
as páxinas cantar d' a tua hestoria:
de Chárimo, d' Hernandez, de Sarmiento,
evocar a docísima memoria,
e de Nodal, Tenorio y-outros cento,
nomes ilustres d' unha eterna groria.....
¡qu' ó darlle Dios á Pontevedra cima
quixo facer os homes com' o crima!

· ¡Ay! quen tivera inspiración ardente
pra cantar tanta groria: feito tanto;
cidá n' un tempo grande e frolicente,
ennobrecida por Fernando o Santo;
de mariños sin par, pobo valente.....
qu' ó héroe d' o Callao, baixo teu manto,

acolliches, *cal nai*, n-aquel instante
en qu' a y-alma ô ceo foi d' aquel xigante.

—
¡Adiós, adiós! ¡Cantarte mais quixera,
ou Pontevedra: e canto te cantara
s' inspiración e forzas eu tivera!
¡Con cantares d' amor eu t' arrolara...!
¡a fama d' o teu chan ôs ventos dera...!
¡meu gran canto, cs d' ôs anxes igualara...!
¡e resonando alá n-a imensidade,
escoitario tod' a humanidade!

—
• • • • •
Alá n-a tarde, cand' o sol esmaya
e c' os rayos d' a lus a sombra loita:
cando lonxe... moi lonxe... alá n-a playa
o *alalá* malencónico s' escoita,
vos que paresce triste que se laya,
espertando, ô morrer, segreda coita...
enton, a miña y-alma soñadora,
pensand' en tí... non sei pol-o que chora!

Quizais, saudosa e chea de pesares,
 voando torna á aquela edá pirmeira
 á escoitar os docísimos cantares
 qu' unha nai ll' entonou, d' a cuna á veira;
 quizáis recorda, cando n-os seus lares
 soñou d' amor e groria a vida enteira...
 quizáis recorda, con delor... ¡Quén sabe...!
 ¡n-a y-alma un mundo de recordos cabe!

Eu saúdote á tí, casa branquiña
 c' o teu emparradiño xunt' a porta...
 A tí, fontiña fresca e caladiña
 que pasas marmurand' o pé d' a horta...
 ¡dóces recordos d' unha edá qu' axiña
 pra sempre se pasou...! ¡pra sempre morta!
 ¡pátria... pirmeira edá... sonos de groria...
 xuntos formades unha mèsmha hestoria!

Pontevedra: quixera que subira
 hastr' o ceo miña vos...! ¡Empeño loueo!
 ¡As vellas cordas d' a cansada lira

desgaxándose van, pouquiñ' e pouco...
¡A musa malencónica sospira
e arranca d' elas un sonido rouco...!
¡e ó probe bardo trábasell' a fala,
y-esmorecido xá... con pena cala!

¡QU' HERMOSA É A PÁTRIA!

¡Ou pátria! nóme bendito,
Grand' e máxica palabra,
Qu' hastra late mais á présa
O curazón ô escoitala:
Terra querida e grandiosa,
Qu' a hestoria d' un povo gardas
Aló drento d' o teu séo,
C' as suas tradicións santas,
As suas penas e creénzas,
Y-as suas grorias pasadas:
Nai forte, airosa, valente,
Nunca de laureiros farta,
Que n-o médeo d' os teüs fillos

Arrogante te levantas
 Mantendo sempre a lus viva
 Drento de todal-as almas,
 D' ese lume d' o entosiasmo
 Que nin méngoa nin s' apaga:

*Ti préstasm' alento,
 O meu peito inframas,
 Y-o mirart' escramo:
 «¡Qu' hermosa é a pátria!»*

Tí, és miña pátria, Galicia;
 Pelra engarzada en España:
 Bonita, com' as ondinas
 Que se colúmpean n' as augas:
 Risona, com' as auroras
 Que lus de rosas espallan;
 Tí, terra tan feiticeira
 Como tamen ultraxada,
 Por quén non viu os teus valles
 Qu' eterno verdor esmalta,
 Ond' os regos sempre choran
 Y-os paxaros sempre cantan:
 Os teus altísemos montes
 Qu' ó ceo miran car' á cara,

E parescen, dende lonxe,
 C' os seus lugares à falda,
 Xigantes en traxe azul
 Bordado d' estrelas brancas:
 Os teus imensos pinares,
 Que cand' o vent' os abana,
 Asomellan un exército
 Qu' está poñéndos' en marcha:
 As tuas robredas, onde
 O mudo silenzo fala:
 Os teus mares, que se rizan
 Arolándose n' a praya,
 Y-o teu sol, qu' os rayos d' ouro
 Á mans cheas desparrama.
 ¡O que vé tanta hermosura,
 Por forza tén qu' apreceala!

*Por eso Galicia,
 O meu peito inframas,
 Y-o mirart' escramos:
 «¡Qu' hermosa é a pátria!»*

Valle bendito e risono,
 Qu' en cada petouto grabas
 Un recordo, unha memoria

D' o félis tempo d' a infancia:
Corruncho escuro d' o mundo,
Onde, com' un sono, pasan
As primeiras ilusións,
As primeiras esperanzas,
E c' a sonrisa primeira
Tamen a primeira bágoa:
¡O mirarte, o curazón
De gozo n-o peito salta!
¡Probe desterrado! ¡Probe
Quén d' o seu fogar s' aparta,
Y-alá lonx' en crima estraño
Trist' e soilo a vid' acaba!
Que cando n-a hora postreira
Sente qu' o alento lle falta,
Vaill' á ferir un recordo
Todal-as cordas d' a y-alma;

*E quizáis, loitando
C' as últimas ánseas,
O morrer marmura:
«¡Qu' hermosa é a pátria!»*

¡Ou pátria! cando peligras
A presa ós teus fillos chamas,

Y-eles lixeiros acoden
Á defenderche c' as armas.
Aló ván: santo entosiasmo
Encende todal-as almas:
¡Vencer ou morrer con groria
A independenza reclama!
¡E n-o medio d' os cambates
N-o mais récio d' a batalla,
O teu bendito recordo
Todol-os peitos inframa!
E xá volven vitoriosos:
Y-ô son d' as  uerreiras marchas
As roupas feitas xiróns,
En fil' apertada pasan
Antre polvo e sangu' envoltos,
C' as bandeiras despregadas;
¡Y-o povo recebe  s h eroes
con froles arcos e palmas!
Dempois o soldado volta
Outra ves car' as monta nas
Que xunt'   valle natal
En c rculo se levantan;
E cand'   chegar, contempra
Aquela casi a branca

Onde naceu, que fumega
 Alá lonxe antr' a enramada,
 Unha bágoa silenziosa
 Pol-o seu rosto resbala;

*Quizaís, algo sénte
 Qu' o seu peito inframa,
 Pois dí con vos quedá:
 «;Qu' hermosa é a pátria!»*

Ou pátria, que pol-o mundo
 Sempre camiñando marchas,
 Cal oútro Xudio errante
 Que xamáis topa parada:
 Pelegrino, que non tés.
 Familia, fogar nin pátria:
 Extranxeiro en todas partes,
 Por onde correndo pasas:
 Cando, a terr' atrávesando.
 Ás vilas e aldeas baixas
 E ves desde lonxe, ás portas
 D' os palacios e cabañas,
 Nenos qu' as nais adormentan,
 Xóvenes qu' alegres cantan,
 Paxariños que se bican,

Pais e fillos que s' abrazan,
D' amargura esmorecido,
Quizáis párase con ánsea:

*Y-o tostado rosto
Melland' unha bájor,
Escramas con pena:
«;Qu' hermosa é a pátria!»*

—
Quen sabe, si aló c-o tempo,
N-outras idades lexanas
Cand' o carro d' o porgreso
D' a carreira ó térmo vaya,
Todal-as nacións unidas
Farán unha soila rama,
Unha soila pátria o mundo
Y-a humanidade unha raza.
¡En qu' hirmans se chamen todos!
¡En qu' a envexa y-a iñoranza
Fuxan, qu' as demais fraquezas
Que tén a miseria humana!
¡En qué n' habendo xá vicios,
Tampouco as leis fagan falla!
Enton, os mortales, xuntos

En fraternidade santa,
Quizais, vend^e o *no plus ultra*,
D^e a ventura imaxinada,

*Con vos poderosa
Qu^e arranque d^e as almas,
Berrarán á coro:
«;Qu^e hermosa é a pátria!»*

A HIRMAN D' A CARIDADE⁽¹⁾

¡Hai no mundo un ser bendito,
Non sei si muller ou ánxele,
Que consagr' a vida enteira
Ó bén, d' os seus somellantes!
¡Que renúncea d' os praceres
Prá vivir antr' os pesares!
¡Qu' o seu propio amor ulvida,
Pol-o amor d' a humanidade!
¡Que sempr' o lado d' a morte,
D' a vida o preício non sabe!
¡Vese, n' as feras batallas,
Axuda e consolo dándolles
Á eses héroes inorados,
Qu' antr' o fogo d' o combate

(1) Fragmento d' o poema titulado: "Defensa d' as mulleres.

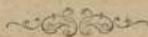
Botando sangue d' o peito
N-o chan morebundos caien,
Lónxe d' os pais e d-a pátria,
E sin ninguen qu' os levante!
¡Vese, xunt' á cabeceira
D' os qu' aló nos hospitales,
Morren d' o mundo ulvidados
Antre sombra e süidades!
¡Á bén morrer os axuda,
E cando d' o mundo váise
O probe d' o enfermo, chora
Por quén non chorará náide!
¡Vése coidando á eses nenos
Endébres e miserabres,
Que nunca tiveron náis,
Que n-a cuna os arrolasen;
Nin aprenderon á amar,
Porque non hai quen os ame!
¡Probe, humilde, a vista baixa,
Pásó pol-o mundo s' abre,
C' a fé en Dios n-o curazon
Y-a modestia n-o sembrante!
¿Sabedes como se chama?
Pois... *A hirmán d' a caridade!*

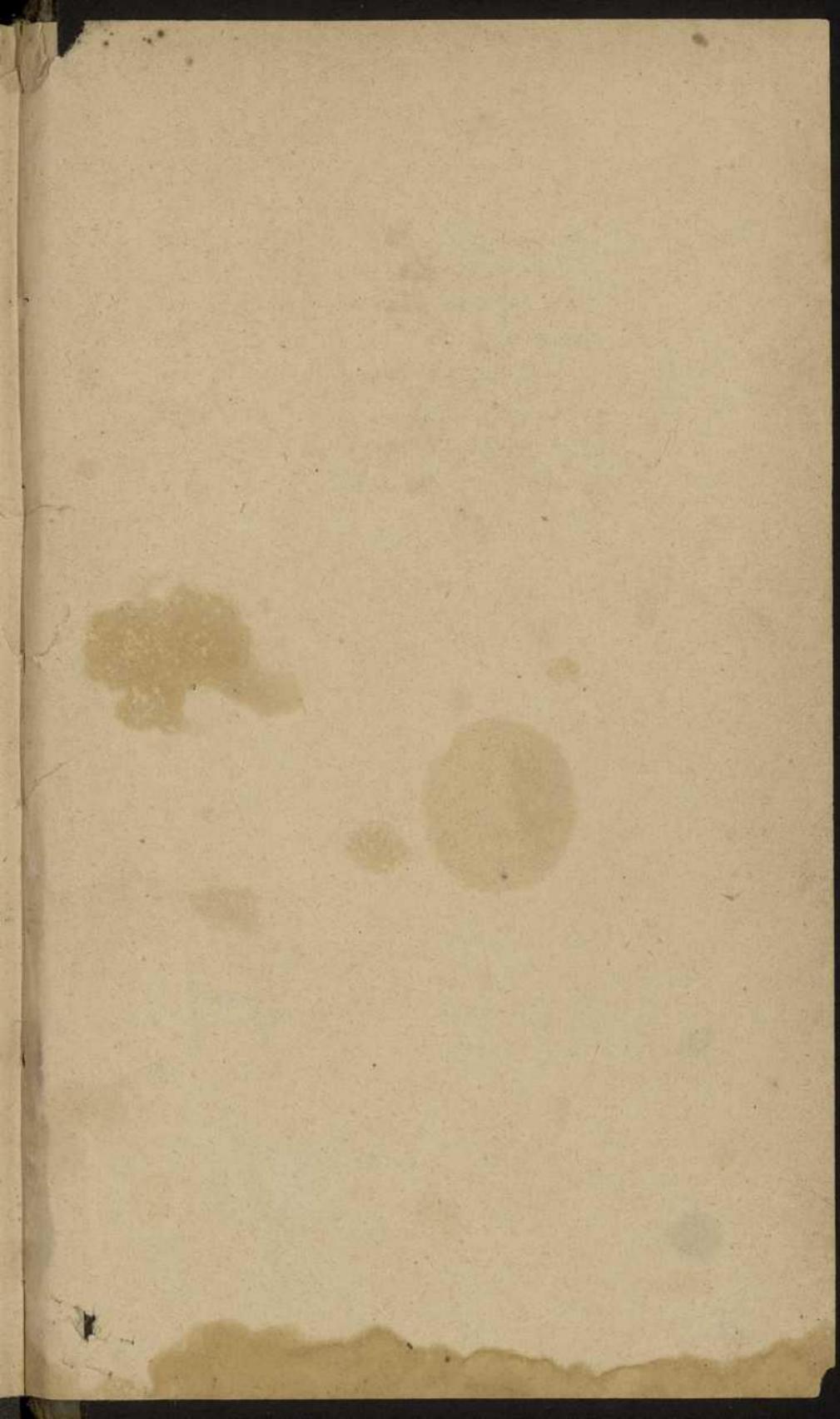

ÍNDICE

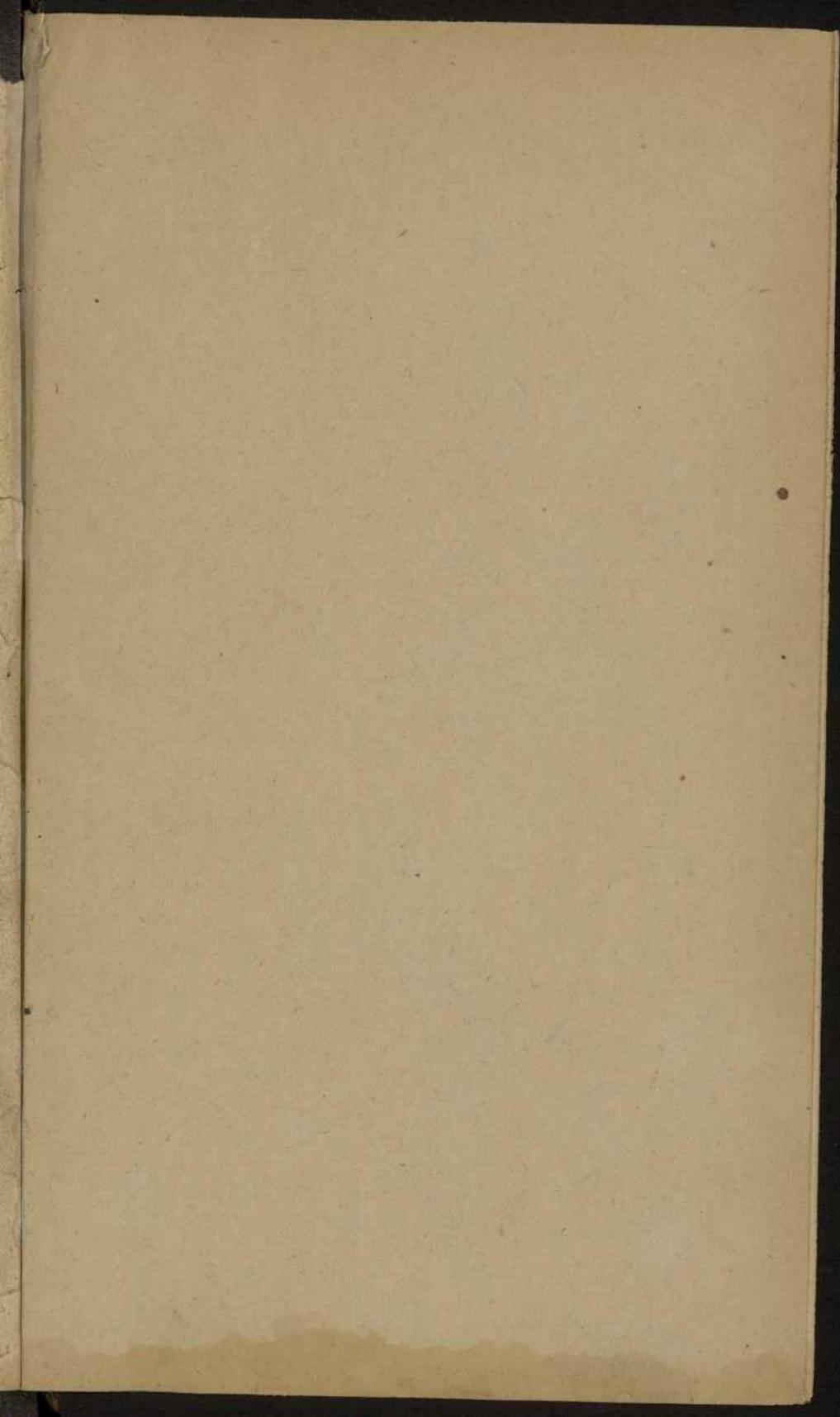
DEDICATORIA	5
ÓS LEUTORES	7
¡Facer versos!	11
Unha reunión de confianza	17
Revista d' unha corrida ¿de touros? n-a vila de Noya	25
Vaiche boa	47
A fonte d' o demo	51
¿Veiñen eses cartos?	61
A fetsa de San Palanquin.	69
Sátira de costumes contemporáneas . .	75
¡O prémio gordo de Navidá!	83
Os caprichos d' a moda.	91
Unha romaxe e unha feira n-as aldeas de Galicia.	99

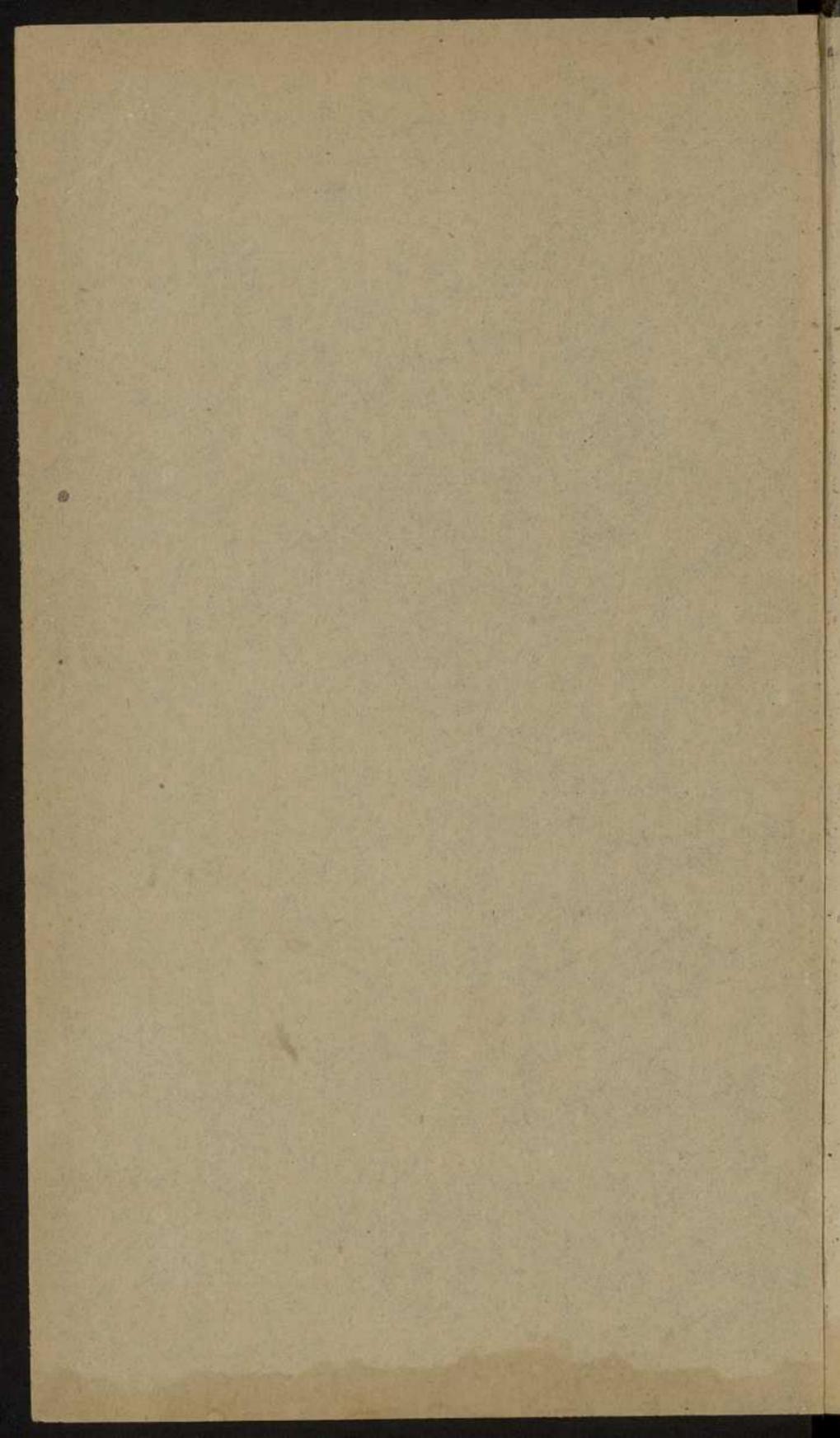
O Carmen d' o Briño	101
A Feira de Verdillo.	115
Carta que dend' a sua aldea, etc.	121
Epigrama.	127
¡¡¡Probe gaiteiro de Bayo!!!	129
Canto á Pontevedra.	139
¡Qu' hermosa é a pátria!	147
A hirman d' a Caridade.	155

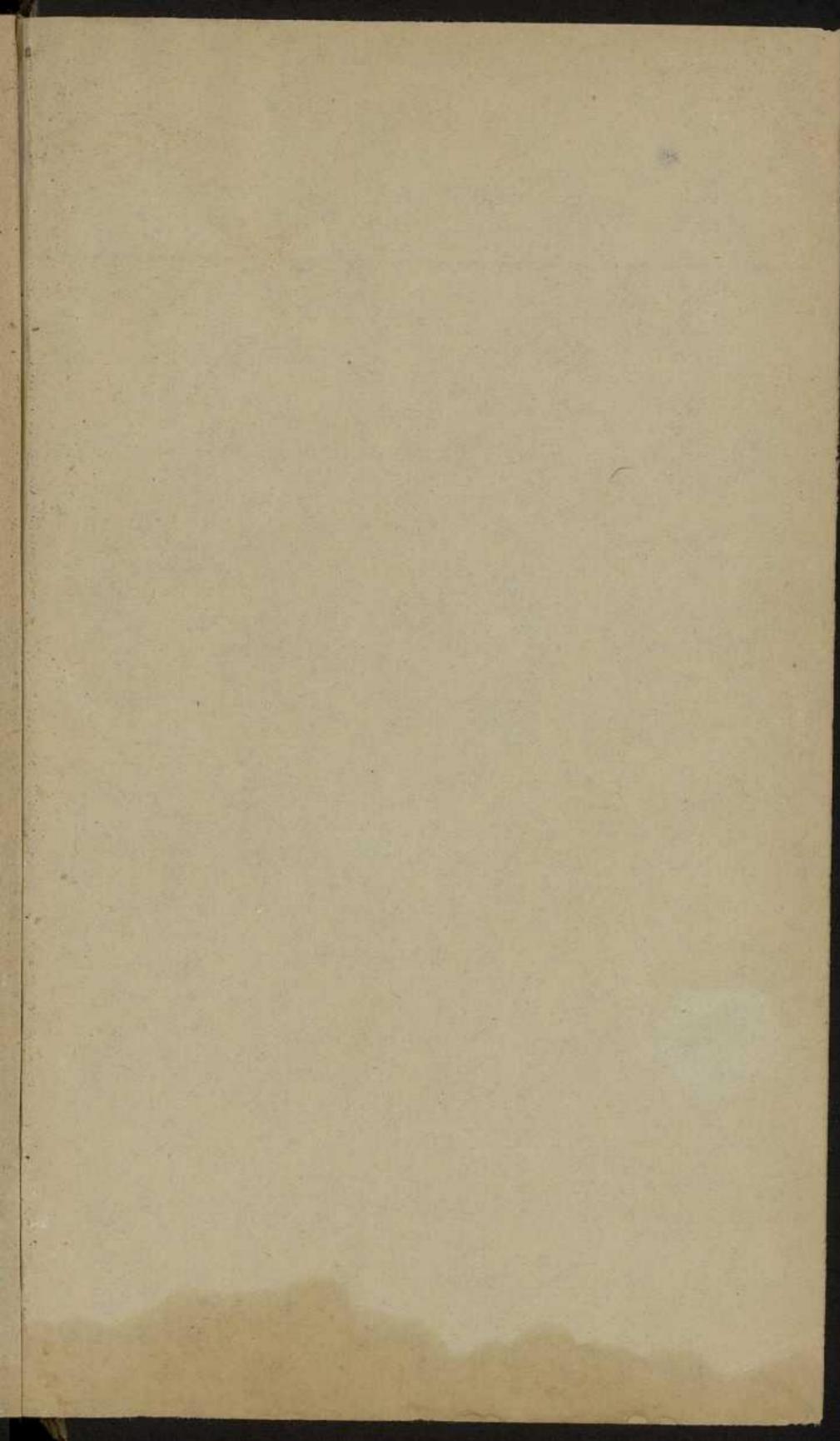

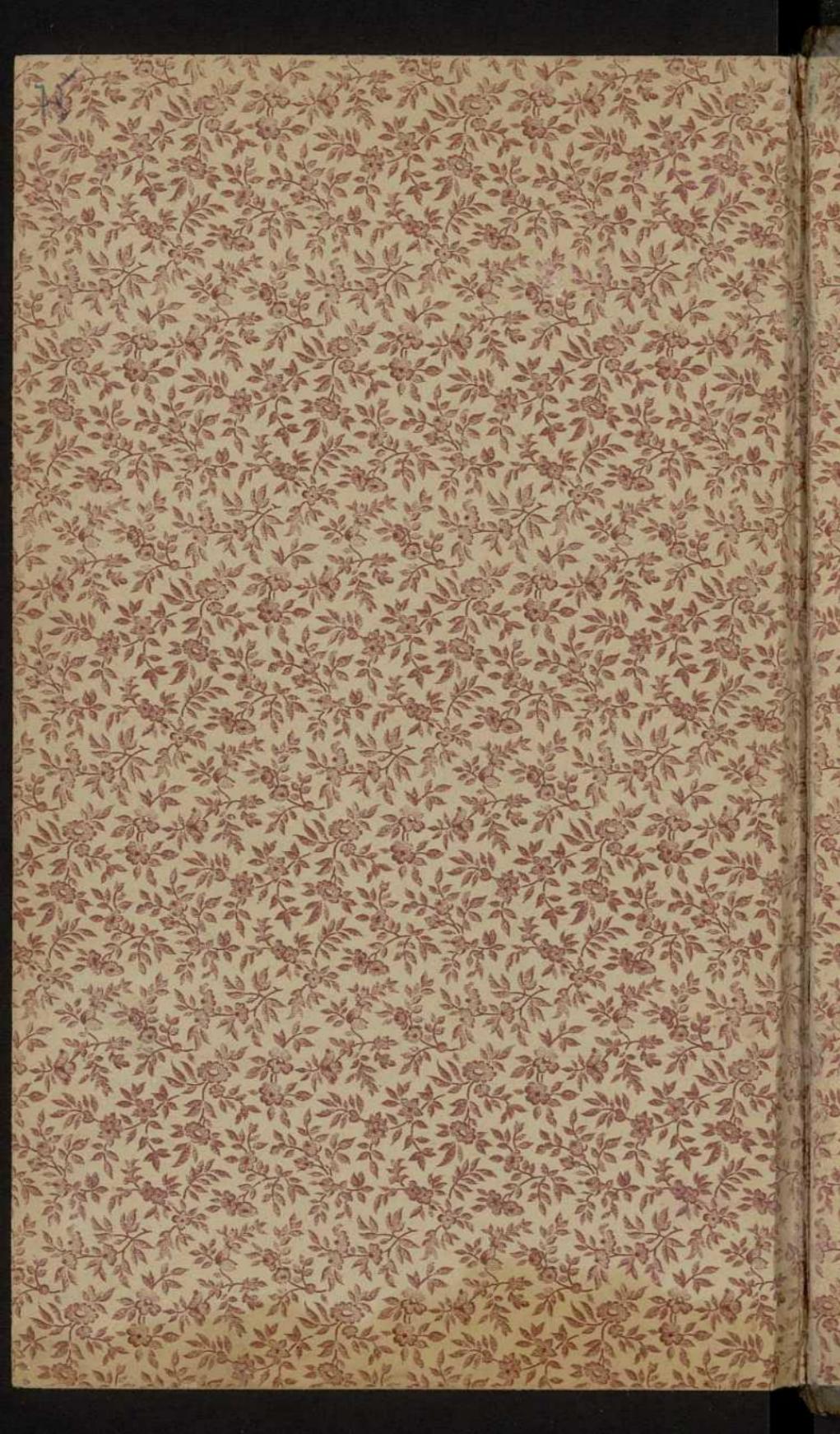

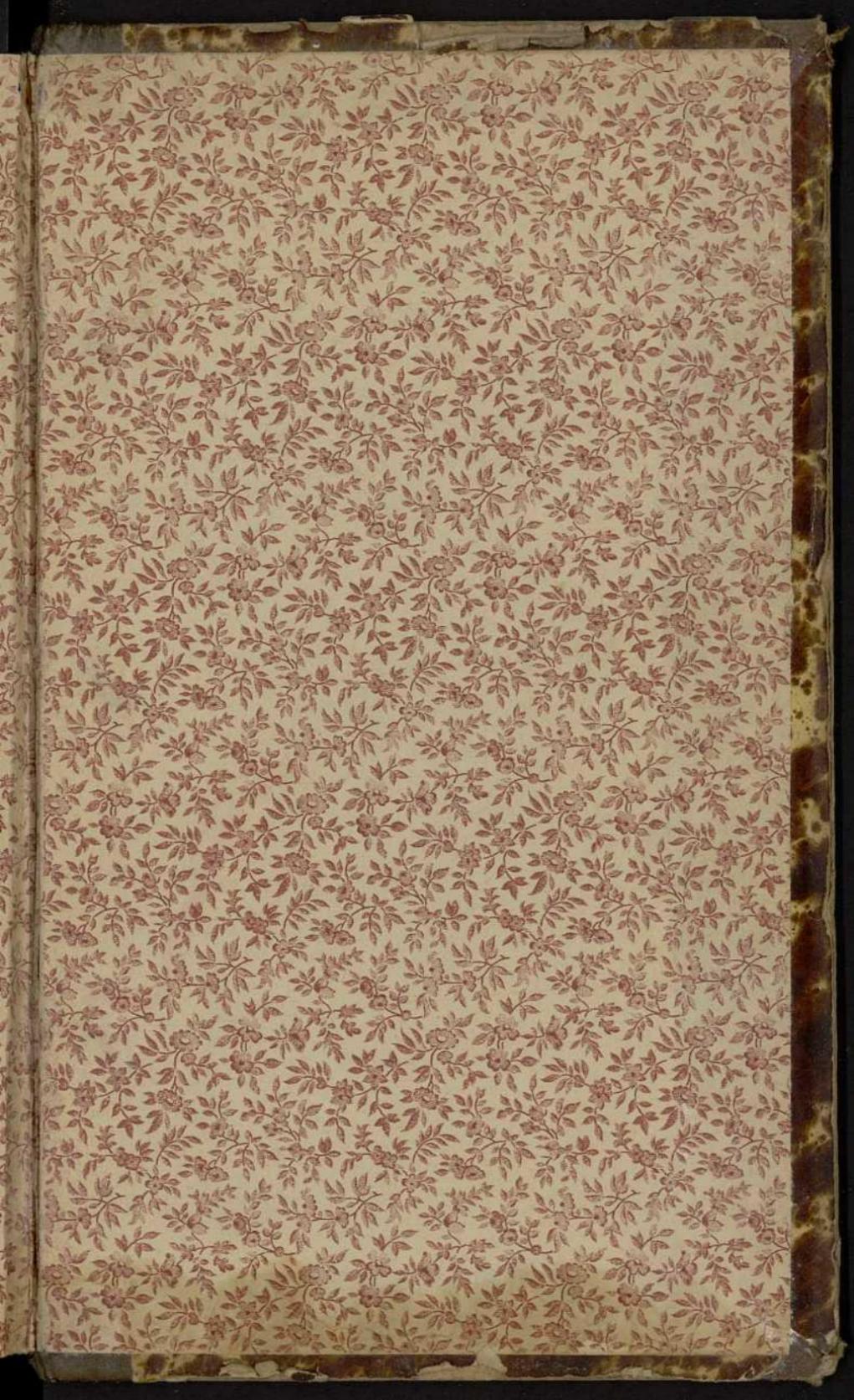
Yours truly

REAL

41

REAL ACADEMIA
GALEGA

41520